SINTEZA
proiectului de Hotărâre a Guvernului *cu privire la aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026-2030*

Participantul la avizare/consultare publică, expertizare	Conținutul obiecției, Propunerii, recomandării, concluzii	Argumentarea autorului proiectului
Avizarea și consultare publică		
Cancelaria de Stat (nr. 21-78-5947 din 26.05.2026)	La **obiectivul specific 2.1** „Eficientizarea mecanismului de determinare a gradului de dizabilitate", indicatorul propus „Numărul persoanelor care contestă gradul de dizabilitate" reflectă doar numărul contestațiilor și nu permite evaluarea eficienței mecanismului. Reducerea numărului de contestații poate avea mai multe cauze și nu demonstrează în mod direct îmbunătățirea procesului. În acest sens, se recomandă includerea unor indicatori care să reflecte mai clar eficiența mecanismului, cum ar fi durata medie de examinare a cererilor și gradul de satisfacție al beneficiarilor.	**Se acceptă** S-au introdus în lista indicatorilor „durata medie de examinare a cererilor" și „gradul de satisfacție al beneficiarilor"
	La **obiectivul specific 3.1**, care vizează ajustarea legislației la standardele internaționale, indicatorul propus măsoară numărul paginilor web accesibile. Acest indicator nu reflectă rezultatele ajustării legislației și nu este corelat direct cu obiectivul stabilit. Se recomandă revizuirea indicatorului astfel încât acesta să măsoare nivelul de armonizare a cadrului normativ cu standardele internaționale.	**Se acceptă.** A fost inclus un nou indicator: „Numărul actelor normative revizuite și aprobate în coraport cu acquis-ul european"
	La **obiectivul specific 3.2** „Accesibilizarea anuală a cel puțin 100 de clădiri publice și obiecte de infrastructură socială", valorile stabilite pentru indicator nu corespund formulării obiectivului. Astfel, ținta intermediară pentru anul 2028 este de 40 de clădiri, iar ținta finală pentru anul 2030 este de 100 de clădiri, deși obiectivul prevede accesibilizarea anuală a cel puțin 100 de clădiri. În acest context, se solicită clarificarea și corelarea valorilor-țintă cu obiectivul formulat.	**Se acceptă.** Obiectivul 3.2., a fost reformulat.
	La **obiectivul specific 3.3,** indicatorul și valorile stabilite nu sunt formulate suficient de clar. Din textul actual nu este evident dacă ținta pentru anul 2030 reprezintă 4%. Se solicită clarificarea indicatorului și a valorilor-țintă aferente.	**Se acceptă** S-a explicat indicatorul.

	Costurile totale ale Programului sunt estimate la 783,6 milioane lei, din care 350,4 milioane lei (44,7%) sunt neacoperite. Deficitul de finanțare este concentrat aproape exclusiv pe obiectivul specific 2.2 "*Creșterea în următorii 5 ani cu cel puțin 30% a accesului persoanelor cu dizabilități la servicii sociale pentru prevenirea instituționalizării, programe de suport în comunitate, dispozitive asistive și mijloace ajutătoare tehnice"* (330,8 milioane lei neacoperite). Punctul 99 al Programului prevede că autoritățile vor „întreprinde acțiuni de atragere a resurselor financiare externe", fără a specifica sursele, instrumentele sau angajamentele concrete. Proiectul finanțat de Delegația UE pentru anul 2027, invocat de MMPS, acoperă un singur an, nu deficitul multianual de 350,4 milioane lei. Se solicită autorului ca, înainte de promovarea Programului, să completeze Capitolul IV cu o strategie concretă de mobilizare a resurselor neacoperite, cu identificarea explicită a instrumentelor financiare vizate (fonduri UE, Banca Mondială, PNUD, UNICEF, etc.) și diferențierea clară între angajamentele deja confirmate și cele anticipate.	
	Deși în tabelul de sinteză MMPS a acceptat recomandarea de aliniere a termenului raportului anual la data de 25 februarie (pct. 79 din Regulament), pct. 104 din Program rămâne nemodificat, menținând termenul de 1 aprilie. Se solicită operarea modificării asumate.	**Se acceptă.**
	Reieșind din cele expuse, proiectul urmează a fi promovat spre aprobare, după ajustarea acestuia în conformitate cu recomandările menționate, cu respectarea prevederilor Legii nr. 100/2017 privind actele normative, precum și a Hotărârii Guvernului nr. 386/2020 privind planificarea strategică.	**Comentariu de context.**
Consiliul Audiovizualului (nr. 107 din 27.05.2026)	Ca urmare a examinării proiectului, Consiliul Audiovizualului comunică lipsa de obiecții și propuneri.	**-**
Ministerul Culturii (nr. 05/1-09/1579 din 29.05.2026)	**La proiectul hotărârii de Guvern:**	
	Prevederea pct. 4 va fi ajustată, astfel încât să reflecte termenele de prezentare către Guvern a Raportului de evaluare intermediară pentru 3 ani și a Raportului de evaluare finală a Programului în conformitate cu prevederile din Capitolul VII. Proceduri de monitorizare, evaluare și raportare.	**Se acceptă.** Pct. 4 din proiectul hotărîrii Guvernului pentru aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilităţi pentru anii 2026-2030, a fost completat.
	La proiectul Programului:	

	La denumirea fiecărui capitol, înaintea cifrei romane, urmează a fi indicat expres cuvântul „Capitolul” –(exemplu: Capitolul I, Capitolul II etc.).	**Se acceptă.**
	La Capitolul III. OBIECTIVE SPECIFICE ALE PROGRAMULUI Pentru Obiectivul specific 3.2. se propune următorul cuprins: „*Accesibilizarea anuală, până în anul 2030, a cel puțin 100 de clădiri publice și obiective de infrastructură socială (în special a instituțiilor publice, infrastructurii de transport, instituțiilor educaționale, medicale, sociale și culturale), precum și asigurarea accesibilității tuturor obiectivelor nou construite, indiferent de forma de proprietate.”*	**Se acceptă.** A fost reformulat la propunerea altor autorități.
	La formularea obiectivelor specifice, atragem atenția asupra faptului că, acestea trebuie să respecte criteriile SMART (specifice, măsurabile, accesibile, realistice și încadrate în limite de timp), astfel încât să permită evaluarea ulterioară a eficienţei implementării politicii. În acest context, considerăm necesară reformularea obiectivelor specifice.	**Se acceptă.** Obiectivele specifice au fost reformulate.
	În contextul elementelor obligatorii aferente părții descriptive ale Programului, în sensul Regulamentului cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, considerăm pertinent ca prevederile aferente ale impactului să fie structurate în capitol distinct, cu renumerotarea corespunzătoare a capitolelor. Totodată, cuvântul „Impact” (pag. 20) se va substitui cu textul: *„**Capitolul IV. IMPACTUL IMPLEMENTĂRII PROGRAMULUI”.***	**Se acceptă.**
	La *Tabelul 2. Indicatori de monitorizare,* la Obiectivul specific 3.1. indicatorul de impact/rezultat „Numărul paginilor web ale autorităților și instituțiilor publice accesibile persoanelor cu dizabilități” nu reflectă în mod corespunzător măsurarea gradului de realizare a obiectivului. Indicatorul poate fi formulat astfel: „ *Nivelul de conformitate a cadrului normativ național din domeniul accesibilității persoanelor cu dizabilități cu standardele internaționale și europene”*	**Se acceptă.** A fost reformulat la propunerea altor autorități.
	La *Tabelul 6. Riscurile în implementarea Programului*, se recomandă includerea **riscurilor de natură instituțională, operațională** și socială. Propunem includerea unei analize comprehensive a riscurilor în Program pentru asigurarea unei implementări realiste, sustenabile și eficiente a obiectivelor propuse. Complexitatea domeniului dizabilității, caracterul transversal al măsurilor prevăzute și dependența acestora de cooperarea interinstituțională, resursele financiare, contextul socio-economic și capacitatea administrativă, impun identificarea din timp a factorilor care pot afecta realizarea Programului.	**Se acceptă.** Au fost incluse riscuri adiționale.

	Partea operațională (Planul de acțiuni) reprezintă o parte integrantă a proiectului Programului, la fel ca partea descriptivă. Prin urmare, Planul de acțiuni constituie un capitol distinct și nu o anexă la Hotărârea Guvernului. Astfel, se recomandă ca Planul de acțiuni să fie definit drept Capitolul VIII al Programului menționat. Se va exclude textul: "*Anexă la Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026-2030"*.	**Se acceptă.**
	La acțiunea 3.1.1., 3.1.2. și 5.1.3. se va exclude Ministerul Culturii în calitate de instituție responsabilă, întrucât excedă domeniul de competență, Ministerul urmând să se expună în procedura de avizare, după caz.	**Se acceptă parțial.** la acțiunile 3.1. și 3.1.2 a fost exclus Ministerul Culturii din lista instituțiilor responsabile. Totodată, menționăm că acțiunea 5.1.3 se axează inclusiv pe dezvoltarea și implementarea măsurilor culturale care să contribuie la creșterea participării sociale a persoanelor cu dizabilități.
Agenția de Guvernare Electronică (nr. 3007-136 din 29.05.2026)	**La proiectul Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026-2030:**	
	Acțiunea 2.1.4. („Îmbunătățirea interoperabilității Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă" cu alte sisteme informaționale relevante din sectorul sănătății, educației și muncii"): Denumirea acțiunii și indicatorul de monitorizare aferent se propune de perfecționat redacțional, luând în considerare prevederile cadrului normativ aferent domeniului schimbului de date și interoperabilității, și de expus în următoarea redacție: *„Asigurarea în procesul de determinare a gradului de dizabilitate a resurselor și condițiilor tehnice necesare pentru continuitatea și securitatea schimbului de date prin intermediul platformei de interoperabilitate (MConnect), precum și a disponibilității, integrității și veridicității tuturor seturilor de date deținute"* *„Schimb de date între Sistemul informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă" și alte sisteme informaționale de stat relevante din domeniile sănătății, educației, muncii prin intermediul platformei de interoperabilitate (MConnect) asigurat"*. Având în vedere că AGE, în calitate de posesor și deținător al platformei de interoperabilitate (MConnect), îi revin atribuțiile de creare a condițiilor juridice, organizatorice și financiare pentru asigurarea bunei funcționări a acesteia, iar sarcina de asigurare a resurselor și condițiilor tehnice necesare pentru efectuarea	**Se acceptă.**

	schimbului de date, precum și a disponibilității integrității și veridicității tuturor seturilor de date deținute, le revine nemijlocit participanților la schimbul de date, în calitate de furnizori de date, la coloana „Instituție responsabilă”, se propune ca primul responsabil să fie indicat Consiliul Național de Determinare a Dizabilității și Capacității de Muncă, iar AGE să fie plasată la final.	
	Acțiunea 2.1.5. („Asigurarea completării și transmiterii în format electronic, a fișei de trimitere a prestatorului de servicii medicale (SI MS) (Formularul F088/e)”): Menționăm că, în cadrul și din contul mijloacelor proiectului „Modernizarea serviciilor guvernamentale”, în baza unui Acord de colaborare privind modernizarea serviciilor publice din 06.02.2020, încheiat între AGE și Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (redenumit ulterior în Ministerul Sănătății, conform pct. 3 din Hotărârea Guvernului nr. 117/2021 cu privire la restructurarea administrației publice centrale de specialitate), a fost dezvoltată deja o funcționalitate adițională aferentă gestiunii documentației medicale prin formularul F088e (Bilet de trimitere) și F083 (Aviz medical consultativ), integrată în Sistemul informațional automatizat „Asistență medicală primară” (SIA AMP), care, conform pct. 8 și, respectiv, pct. 81, se află în posesia Ministerului Sănătății și este deținut de către Compania Națională de Asigurări în Medicină. În această ordine de idei, se propune reformularea indicatorului de monitorizare „Digitalizarea formularului F-088/e (2026)”, după cum urmează: „Ajustarea modulului F-088/e din Sistemul informațional automatizat „Asistență medicală primară” (SIA AMP) pentru asigurarea unui flux funcțional complet și a schimbului de date, prin intermediul platformei de interoperabilitate (MConnect), cu Sistemul informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă”. Subsecvent, ***la coloana „Instituție responsabilă”***, se propune ca în calitate de al doilea responsabil să fie indicat CNAM - deținător al Sistemului informațional automatizat „Asistență medicală primară”, urmat de Consiliul Național de Determinare a Dizabilității și Capacității de Muncă, în calitate de posesor și deținător al Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă” (SI DDCM).	**Se acceptă.**
	Cu ***referire la acțiunea 2.2.7.*** („Dezvoltarea în Sistemul Informațional „eSocial” a modulului mijloace asistive pentru persoanele cu dizabilități”), menționăm că modelul conceptual al Sistemului informațional „eSocial” este descris în Conceptul acestuia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 39/2025. Însă, până în prezent, prin prisma dispozițiilor art. 22 lit. c) și d) și art. 76 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 467/2003	**Se acceptă.** Termenul de realizare a acțiunii este rezonabil, activităților planificate.

	cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat, Sistemul informațional „eSocial” nu a fost instituit de drept, iar documentarea sistemului informațional nu a fost finalizată prin aprobarea de către Guvern a Regulamentului resursei informaționale formate de sistemul informațional în cauză. În acest context, având în vedere calitatea Ministerului Muncii și Protecției Sociale de posesor și deținător al SI „eSocial”, atragem atenția că, în conformitate cu pct. 3 din Hotărârea Guvernului nr. 39/2025, înainte de punerea în exploatare a SI „eSocial”, ministerul urmează să elaboreze și să prezinte Guvernului spre aprobare Regulamentul resursei informaționale formate de SI „eSocial”. În caz contrar, înainte de punerea în exploatare a SI „eSocial” și finalizarea documentării acestuia, conform cerințelor cadrului normativ aplicabil, acțiunea 2.2.7. din proiectul Planului de acțiuni nu va putea fi realizată.	
	În conformitate cu subpct. 63.2 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, la elaborarea documentelor de politici ar trebui identificate documentele de politici publice conexe domeniului sau subdomeniilor de activitate, care se află în proces de implementare, pentru a asigura continuitatea și sinergia intervențiilor și pentru a evita dublările și prevederile opozabile. Astfel, menționăm că în Planul de acțiuni al Programului de implementare, pe anii 2025-2027, a Strategiei de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 308/2025, la pct. 1.1.9., este planificată deja o acțiune distinctă similară - „Asigurarea accesibilității produselor și a serviciilor TIC pentru persoanele cu dizabilități”, pentru implementarea căreia fiind prevăzută elaborarea de către Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării și, respectiv, AGE, până la finele anului 2026 a: - proiectului hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Cerințelor de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități referitoare la serviciile tehnologiei informației și comunicațiilor aprobat; - setului de reguli de accesibilitate conform ghidurilor WCAG 2.2 elaborat și aprobat prin ordinul AGE.	**Se acceptă**
	În acest context, considerăm necesară excluderea din proiectul Planului de acțiuni în cauză a acțiunii 3.3.4 („Accesibilizarea paginilor web oficiale și a serviciilor electronice disponibile publicului/persoane cu dizabilități”), întru evitarea dublărilor și prevederilor opozabile cu Planul de acțiuni al Programului de implementare, pe anii 2025-2027, a Strategiei de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030.	**Se acceptă parțial** Acțiunea 1.1.9. din HG nr.308/2025 prevede aprobarea cerințelor de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități referitoare la serviciile tehnologiei informației și comunicațiilor

		aprobat, fără a fi stabilit accesibilizarea paginilor web.
Casa Națională de Asigurări Sociale (nr. 8769 din 28.05.2026)	Punctul 17 din proiectul Programului, se va revizui, deoarece se dublează informația privind numărul persoanelor cu dizabilități, beneficiari de pensii de dizabilitate și alocații sociale de stat, aflate la evidența Casei Naționale de Asigurări Sociale (164,7 mii în anul 2025 comparativ cu 180,6 mii în anul 2017). Cele două fraze consecutive transmit același mesaj.	**Se acceptă.**
	Punctul 18 din proiectul Programului, se va revizui, deoarece vin în contradicție cu datele statistice prezentate la pct. 17, unde se indică diminuarea numărului total al persoanelor cu dizabilități, beneficiari de pensii de dizabilitate și alocații sociale de stat, aflate la evidența CNAS, de la 180,6 mii persoane în anul 2017 la 164,7 mii persoane în anul 2025.	**Se acceptă.**
	La pct.95 din proiectul Programului, la Obiectivul specific 2.3. Creșterea gradului de aliniere a prestațiilor de asistență socială la nevoile persoanelor cu dizabilități, la obiectivele specific 2.3.1 și 2.3.2 Instituția „Casa Națională de Asigurări Sociale” de substituit cu „Ministerul Finanțelor”. ***Argumentare:*** Prestațiile de asistență socială la nevoile persoanelor cu dizabilități sunt finanțate din Bugetul de stat, respectiv Ministerul Finanțelor este instituția care va decide acceptarea majorării cheltuielilor pe acest segment, iar Casa Națională de Asigurări Sociale va participa la procesul de examinare și avizare a proiectelor de modificare a cadrului normativ de rând cu toate instituțiile implicate în proces.	**Se acceptă.** La pct-le. 3.1 şi 2.3.2, a fost completat cu textul „Ministerul Finanțelor”.
Biroul Național de Statistică (nr. 21-13/23 din 29.05.2026)	***La Proiectul Programului:***	
	La pct.17 se recomandă substituirea sintagmei „pentru anul 2025“ și „pentru anul 2017” cu sintagma „la 1 ianuarie 2026” și „la 1 ianuarie 2018”. Această recomandare este valabilă și pentru textul similar utilizat în Nota de fundamentare, pct.2.2. Totodată se recomandă revizuirea textului prin eliminarea datelor cFare se dublează în pct.17;	**Se acceptă.**
	La pct.19 se solicită ajustarea textului „Pe locul III se plasează bolile sistemului osteoarticular și țesutului conjunctiv, cu o pondere de 14,4% în anul 2025, în scădere față de anul 2024 (16,8%)” cu textul „ Pe locul III se plasează bolile sistemului osteoarticular și țesutului conjunctiv, cu o pondere de 17,4% în anul 2025, în creștere față de anul 2024 (16,8%).”;	**Se acceptă.**
	La pct.20 (figura 1), pct.25 (figura 3), pct.29 (figura 4) se recomandă indicarea sursei care colectează și furnizează datele în domeniul dizabilității primare la nivel național: Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (CNDDCM), BNS preluând aceste date doar în scop de diseminare;	**Se acceptă parțial** A fost indicată sursa.

	De asemenea, se solicită ajustarea textului ,,Cea mai afectată zonă din perspectiva dizabilității la adulți este zona Nord - cea mai îmbătrânită zonă - și mun.Chișinău - pe fundalul concentrării populației apte de muncă.” dat fiind faptul că conform datelor din figura 1, numărul persoanelor cu dizabilități primare este mai mare în zona Centru, după care urmează zona Nord. Se recomandă verificarea datelor prezentate pe zone cu CNDDCM;	**Se acceptă.**
	La pct.22 se recomandă specificarea dacă datele se referă la total persoane cu dizabilități sau doar la persoanele în vârstă de 18 ani și peste;	**Se acceptă.** Au fost operate modificări.
	La pct.24 se propune revizuirea textului cu eliminarea datelor care dublează informația deja prezentată în pct.23;	**Se acceptă.**
	La pct.25, precum și titlul figurii nr.3 se solicită indicarea faptului dacă datele se referă la numărul total de beneficiari de pensii de dizabilitate și alocații de dizabilitate, la 1 ianuarie a anului respectiv;	**Se acceptă.**
	La pct.26 se solicită revizuirea textului prin indicarea dacă datele se referă la dizabilitatea primară sau la numărul total de beneficiari de pensii de dizabilitate și alocații de dizabilitate;	**Se acceptă.**
	La pct.27 se solicită revizuirea textului ,,Prevalența dizabilității calculate este mai mare decât rata dizabilității. Datele recensământului 2024 indică o prevalență a dizabilității în Republica Moldova mai mare cu 6,1 puncte procentuale decât rata dizabilității calculată oficial (12,8% - rata calculată în baza recensământului, comparativ cu 6,7% rata dizabilității în baza datelor CNAS)” după cum urmează: ,, În conformitate cu rezultatele Recensământului Populației și Locuințelor 2024, numărul persoanelor în vârstă de 5 ani și peste care au declarat dificultăți mari sau incapacitate totală în cel puțin unul din cele patru domenii de funcționalitate: vedere, auz, mobilitate și memorare/concentrare (291,1 mii persoane), în conformitate cu recomandările Grupului Washington pentru statisticile privind dizabilitatea a constituit 12,8% (prevalența dizabilității).” Este de menționat faptul că constatarea enunțată în textul ,,Datele cu privire la prevalența dizabilității indică necesitatea de revizuire a criteriilor de determinare a dizabilității, o mai bună asistență medicală populației pentru prevenirea dizabilității și informarea populației cu deficiențe funcționale cu privire la mecanismul de determinare a dizabilității într-un format accesibil și prietenos.” este bazată pe un raționament vicios, întrucât datele cu privire la prevalența dizabilității estimate în baza recensământului au ca scop determinarea statutului de dizabilitate al populației din perspectiva limitărilor în domenii de funcționalitate de bază, pentru a determina numărul populației care este supusă unui risc sporit de a se confrunta cu restricții	**Se acceptă.**

	în îndeplinirea anumitor sarcini sau în participarea lor la diverse activități în societate. Acestea au scopul de a ghida dezvoltarea serviciilor și infrastructurii care trebuie să contribuie la eliminarea barierelor de participare ale persoanelor cu dizabilități fiind în deplină concordanță cu Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și nu trebuie utilizate pentru a anula sau corecta datele administrative ale CNDDCM, întrucât scopurile acestor seturi de date sunt diferite. Datele administrative se referă la persoanele recunoscute oficial cu grad de dizabilitate, pe baza unor criterii/evaluări ale specialiștilor, în timp ce datele obținute din recensământ sunt obținute prin autodeclarare, fără a solicita și a verifica gradul oficial de dizabilitate. Gradul oficial de dizabilitate este mai mult despre eligibilitate pentru prestații, în timp ce datele obținute din recensământ se bazează pe modelul social și al drepturilor omului, care definește dizabilitatea ca rezultatul interacțiunii dintre o persoană cu dificultăți de funcționare și barierele de mediu. Astfel, aceste 2 seturi de date nu se exclud, ci se completează: datele administrative oferă informații despre cine este recunoscut și sprijinit de sistem, iar datele din recensământ oferă indicatori comparabili și incluzivi și arată cine are nevoie de sprijin, indiferent dacă este recunoscut oficial sau nu;	
	La pct.28 textul „...dat fiind lipsa unui sistem de colectare, revizuire și raportare a datelor statistice dezagregate.” se solicită a fi revizuit având în vedere că la nivel național este creat Sistemul informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă” în scopul gestionării datelor în domeniul determinării dizabilității și producerii datelor statistice, care trebuie să interacționeze, prin intermediul platformei de interoperabilitate (MConnect), cu alte sisteme informaționale ale statului;	**Se acceptă.**
	La pct.29, figura 4 se solicită verificarea datelor prezentate pe cauze ale dizabilități primare cu instituția furnizoare de date – CNDDCM;	**Se acceptă.**
	La pct.35 textul „ Conform datelor publicate de Biroul Național de Statistică (baza de date „Statistica socială” și publicațiile anuale), capacitatea serviciilor de reabilitare rămâne limitată, iar monitorizarea bolilor complexe care generează dizabilități severe este insuficient dezvoltată.” se solicită revizuirea textului prin eliminarea sintagmei „ Biroul Național de Statistică (baza de date „Statistica socială” și publicațiile anuale)” având în vedere că BNS nu publică date despre capacitatea serviciilor de reabilitare;	**Se acceptă.**
	La pct.51 se recomandă utilizarea celor mai recente date disponibile pentru anul 2025, utilizate în pct. 2.2 din Nota de fundamentare;	**Se acceptă.**

	La pct.57 se recomandă evitarea utilizării expresiei „riscul sărăciei”, întrucât textul face referire la sărăcia absolută, iar BNS calculează separat un indicator experimental cu această denumire. Se propune formularea alternativă pentru acest alineat: „În Republica Moldova persoanele cu dizabilități se confruntă într-o măsură mai mare cu sărăcia absolută comparativ cu persoanele fără dizabilități. Datele Biroului Național de Statistică atestă o sporire a sărăciei absolute în rândul persoanelor cu dizabilități în ultimii cinci ani: de la 35,4% în anul 2020 la 46,7% în anul 2024. Totodată nivelul sărăciei absolute este mai mare în rândul populației cu dizabilități (46,7%) în comparație cu populația fără dizabilități (32,3%), persoanele cu dizabilități din mediul rural fiind afectate într-o măsură mai mare de sărăcia absolută.”. Textul se va ajusta corespunzător și în Nota de fundamentare;	**Se acceptă.**
	La pct.58 sintagma „ …ponderea gospodăriilor care trăiesc mai rău…” se propune a fi ajustată după cum urmează: „ ...ponderea gospodăriilor care apreciază că trăiesc mai rău comparativ cu anul precedent...”. Această recomandare este valabilă și pentru textul similar utilizat în Nota de fundamentare, pct.2.2;	**Se acceptă.**
	La pct.59 sintagma „ ...grup sanitar cu apă în interiorul locuinței (WC) - 59,5%...” se propune a fi ajustată după cum urmează: „ …grup sanitar cu apă în interiorul locuinței (WC) este disponibil în 59,5% gospodării cu persoane cu dizabilități…”;	**Se acceptă.**
	La pct.72 sintagma „…ori mai maică…” se propune a fi substituită cu sintagma„ …ori mai mică…”;	**Se acceptă.**
	La pct.73 se recomandă indicarea anului de referință a datelor (2024): „ În anul 2024, domeniile în care continuă să fie angajate mai frecvent persoanele cu dizabilități…”. Totodată, indicarea anului de referință pentru toate datele utilizate se solicită pe tot parcursul programului;	**Se acceptă.**
	La pct.74 sintagma „ …(62,1%%).” se va ajusta cu sintagma „ … (62,1%).”;	**Se acceptă.**
	La pct. 95, tabelul 2, Obiectivul specific 2.3, pentru indicatorul de impact se recomandă utilizarea celor mai recente date disponibile (anul 2025) cu privire la minimul de existență;	**Se acceptă.**
	La Planul de Acțiuni:	
	La obiectivul specific 1.2. Integrarea dimensiunii de dizabilitate în bază de evidențe în documentele de politici din 6 domenii (protecție socială, sănătate, infrastructură, cultură, justiție, educație), către anul 2030, acțiunea 1.2.1. Dezvoltarea cadrului statistic național cu privire la persoanele cu dizabilități, se propune ajustarea indicatorului „Sistem statistic național racordat la cerințele EUROSTAT în domeniul dizabilității (2027)” după cum urmează: „Ponderea indicatorilor de	**Comentariu de context.** Măsura este necesară pentru alinierea sistemului statistic național la cerințele Eurostat în domeniul dizabilității, asigurarea comparabilității datelor cu

	monitorizare (aprobați prin Hotărârea Guvernului 1033/2016) a implementării Convenţiei ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi disponibili", având în vedere că formularea propusă îngustează producerea de date doar la cerințele stabilite în Compendiumul de cerințe statistice al Eurostat care prevede colectarea în cadrul cercetărilor în gospodării a variabilei Limitarea activității din cauza problemelor de sănătate (Indicatorul global privind limitarea activității - GALI), ceea ce nu poate asigura monitorizarea deplină a drepturilor persoanelor cu dizabilități în conformitate cu Convenția ONU. Totodată, producerea tuturor indicatorilor necesari pentru monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în conformitate cu hotărârea sus-numită și Convenția ONU depășește cadrul sistemului statistic național. Subsecvent, odată cu ajustarea indicatorului la această acțiune urmează să se ajusteze costurile estimate și să se indice toate instituțiile responsabile de producerea indicatorilor în conformitate cu hotărârea sus-numită;	statele membre ale UE și fundamentarea politicilor publice bazate pe date statistice relevante. Prin Hotărârea Guvernului nr.1033/2016, pentru implementare Convenţiei ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi, sunt reglementați indicatorii pentru monitorizarea implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, care sunt structurați pe trei niveluri – de structură, de proces și de rezultat – și urmăresc, în ansamblu, dacă există cadrul legal și instituțional necesar (legi, politici, instituții responsabile), cum sunt implementate efectiv măsurile (programe, campanii de informare, instruiri, servicii, bugete și mecanisme de protecție) și ce efecte reale au acestea în viața persoanelor cu dizabilități (gradul de acces la educație, sănătate, justiție, muncă, accesibilitate, participare socială și politică, numărul de cazuri de discriminare sau abuz și nivelul de incluziune și satisfacție). **Necesitatea măsurii** rezultă din obligația Republicii Moldova de a armoniza sistemul statistic național cu acquis-ul UE și cu standardele Sistemului Statistic European, în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană. Dezvoltarea cadrului statistic în domeniul dizabilității și racordarea acestuia la cerințele Eurostat vor permite colectarea, producerea și raportarea unor date comparabile la nivel european, necesare

		pentru elaborarea, monitorizarea și evaluarea politicilor publice destinate persoanelor cu dizabilități. Totodată, măsura contribuie la implementarea obligațiilor asumate prin Acordul de Asociere RM–UE și la respectarea standardelor internaționale privind colectarea datelor statistice în domeniul dizabilității, măsură reglementată pentru realizare în **Hotărîrea Guvernului** nr. 275/2025, **pentru aprobarea Foii de parcurs privind „Statul de drept”,** măsura 10.4. Îmbunătățirea colectării datelor privind persoanele cu dizabilități, în conformitate cu Compendiul cerințelor statistice al Eurostat.
	De asemenea, la acțiunea 1.2.1., obiectivul specific 1.2 se constată că lipsesc acțiuni de îmbunătățire a capacităților de producere a datelor statistice din sistemul informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă”, care a fost proiectat să interacționeze cu alte sisteme informaționale relevante din sectorul sănătății, educației și muncii și care ar constitui o resursă valoroasă pentru producerea regulată a datelor statistice în domeniu. Astfel, se propunea formularea unei acțiuni în acest sens.	**Nu se acceptă.** Acțiunea 1.2.1 este propusă în vederea consolidării sistemului statistic, astfel încât Biroul Național de Statistică în cooperare cu alți producători de date să furnizeze regulat date statistice care să fundamenteze politicile.
Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități (nr. 021 din 29.05.2026)	Notă de poziție la proiectul Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026–2030 și Planului de acțiuni aferent. Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din R. Moldova (în continuare AOPD), salută elaborarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026–2030 și a Planului de acțiuni aferent, document strategic important pentru consolidarea politicilor publice în domeniul incluziunii sociale și protecției drepturilor persoanelor cu dizabilități. Apreciem faptul că Programul și-a propus să contribuie la dezvoltarea serviciilor în comunitate, dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități, sporirea accesului la educație și piața forței de muncă, creșterea accesului la servicii medicale, precum și participarea persoanelor cu dizabilități în viața publică și culturală.	**Comentariu de context.**

	Considerăm important și esențial complementarea obiectivelor specifice ale Planului cu acțiuni adiționale cu scopul: - asigurării continuității acțiunilor până la atingerea finalităților propuse de Program și a impactului calitativ asupra vieții titularilor de drepturi, în conformitate cu prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD); - consolidării mecanismelor coordonare interinstituțională și de implementare a Programului; - uniformizarea măsurilor prevăzute în Program cu acțiunile din Planul de acțiuni; - includerea acțiunilor de evaluare a Programului la mijloc de termen și de măsurare a impactului și efectelor acestui asupra calității vieții persoanelor cu dizabilități; - crearea mecanismelor de participare efectivă a persoanelor cu dizabilități, organizațiilor care reprezintă persoanele cu dizabilități în procesul de implementare, monitorizare și evaluare a Programului; - revizuirea indicatorilor de rezultate a acțiunilor în vederea atingerii schimbărilor semnificative; - revizuirea termenilor de implementare a unor acțiuni în vederea transpunerii acestor în anii II și III ale Planului, pentru a evita riscul de continuitate a acestor acțiuni;	**Comentariu de context.**
	Recomandăm includerea și următoarelor acțiuni în Plan pentru asigurarea durabilității rezultatelor Programului și responsabilității echitabile a tuturor autorităților publice pentru drepturile persoanelor cu dizabilități: - revizuirea Legii Nr 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (în continuare Lege) în conformitate cu prevederile CDPD: completarea Legii cu articol specific privind dreptul la viață independentă și integrare în comunitate; - delimitarea mecanismelor desemnate pentru implementare și coordonare de cel monitorizare independentă a CDPD în conformitate cu articolul 33 pct. 2 și 3. - includerea acțiunii de elaborare a Programului național de implementare a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități pe termen mediu.	**Comentariu de context.** Principiul traiului independent este reglementat în Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, cu referire atât la autonomia și independența persoanei, cât și la obligația statului de a asigura prestații și servicii de suport necesare exercitării efective a acestor drepturi. Astfel, art. 5 lit. g) stabilește principiul „libertății opțiunii și controlului sau deciziei asupra propriei vieți, asupra serviciilor și formelor de suport de care beneficiază”, iar art. 5 lit. h) consacră „autonomia individuală”, „libertatea de a face propriile alegeri” și „independența persoanei”. În realizarea acestor principii, Capitolul VII al legii instituie mecanisme concrete de sprijin,

		prevăzând la art. 47 alin. (2) că asistența socială se acordă sub formă de prestații sociale și servicii sociale, iar art. 48 garantează dreptul persoanelor cu dizabilități la indemnizații, alocații, compensații, ajutoare sociale și alte prestații menite să reducă efectele riscurilor sociale. Complementar, art. 52 prevede dreptul la servicii sociale adaptate necesităților individuale, iar art. 53 reglementează servicii orientate direct spre menținerea persoanei în comunitate, inclusiv serviciul de îngrijire la domiciliu și serviciul de asistență personală. Coroborarea acestor dispoziții demonstrează că prestațiile sociale și serviciile sociale nu constituie simple măsuri de protecție socială, ci instrumente juridice prin care statul asigură exercitarea efectivă a dreptului persoanei cu dizabilități de a duce o viață autonomă și independentă în comunitate, în condiții de egalitate cu ceilalți membri ai societății. Prin urmare, chiar în lipsa unei definiții exprese a noțiunii de „trai independent”, Legea nr. 60/2012 reflectă acest principiu ca element fundamental al incluziunii sociale și al respectării demnității umane.
	În contextul celor expuse ne exprimăm disponibilitatea de a contribui în continuare la îmbunătățirea implementării documentului și vă rugăm a face public, ulterior, tabelul de sinteză a recomandărilor conform prevederilor Legii nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional.	**Comentariu de context**
Consiliul Național al Tineretului din Moldova (nr. 18 din	Prezentul aviz, elaborat la inițiativa Consiliului Național al Tineretului din Moldova, a fost realizat în temeiul analizei Programului Național de Incluziune Socială a Persoanelor cu Dizabilități pentru anii 2026–2030 (în continuare - Programul național sau PNISPD) și a Planului de acțiuni aferent.	**Comentariu de context**

02.06.2026)	Avizul nu reprezintă o opoziție la direcția strategică a Programului național, pe care o apreciază ca fundamentată și aliniată angajamentelor asumate prin ratificarea Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (Legea nr. 166/2010) și prin Acordul de Asociere UE–Republica Moldova. Scopul său este de a consolida conținutul documentului prin recomandări de nuanțare, completare și ancorare mai fermă în capacitatea instituțională reală a autorităților responsabile, în cadrul normativ existent și în prioritățile sistemice identificate prin monitorizarea implementării Convenției.	
	1. Pentru început, avizul reține o observație de ordin structural care afectează gradul de implementare al documentului în ansamblu, și anume mecanismul independent de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități, prevăzut la Acțiunea 1.1.3., urmează să fie instituit abia în trimestrul II al anului 2027. Aceasta înseamnă că primul an de implementare a Programului din 2026 când va fi aprobat se va desfășura în absența oricărei supraveghere externe. Se recomandă adoptarea unor măsuri tranzitorii pentru asigurarea continuității funcției de monitorizare independenta începând cu intrarea în vigoare a Programului.	**Comentariu de context.** Acțiunea 1.1.3. este dedicată instituirii mecanismului independent de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități și nu a Programului. Monitorizarea programului se va realiza anual, prin prezentarea informațiilor cu privire la implementarea documentului de politică publică.
	2. Se recomandă completarea obiectivului specific 5.1 prin introducerea unor măsuri de consolidare a participării tinerilor cu dizabilități în activități de educație non-formală și în structurile de reprezentare a tinerilor (consilii de tineret și consilii ale elevilor), inclusiv prin implementarea programelor de granturi pentru ONG-ri oferite de Agenția Națională de Tineret/Ministerului Educației și Cercetării și completarea Indicatori de impact / rezultatul (Tabelul 2) cu indicator dedicați pentru asigurarea incluziunii și accesibilității, precum și prin colectarea și raportarea sistematică a indicatorilor dezagregați privind numărul și ponderea tinerilor cu dizabilități participanți și implicați în roluri decizionale, responsabil de implementare fiind Ministerul Educației și Cercetării.	**Se acceptă.** Acțiunea 5.1.1 a fost reformulată și completată cu un indicator suplimentar.
	Totodată după activitatea 5.1.1. din cadrul planului de acțiuni se propune completarea cu o acțiune specifică dedicată accesibilității centrelor de tineret așa cum multe din aceste nu au condiții propice de accesibilizare, cum ar fi situate la etajele 2, praguri la intrări in clădiri, WC neadaptate, etc., premergător unor activități de audit al accesibilității centrelor de tineret.	**Se acceptă parțial** Accesibilizarea clădirilor publice, inclusiv a clădirilor centrelor de tineret, este prevăzută în acțiunea 3.2.2.
	3. Se recomandă completarea Acțiunii 1.2.1. și a matricei de indicatori din Tabelul 2 prin extinderea cadrului de monitorizare privind angajarea persoanelor cu dizabilități în sectorul public, astfel încât acesta să includă nu doar autoritățile publice centrale, ci și autoritățile publice locale de nivelul I și II (inclusiv în	**Comentariu de context.** Acțiunile referitoare la ocuparea persoanelor cu dizabilități vor fi

	contextul proceselor de amalgamare și consolidare administrativ-teritorială), precum și instituțiile publice descentralizate, în cadrul transferului progresiv de competențe către nivelul teritorial. Indicatorul permite evaluarea capacității sistemului public de a operaționaliza incluziunea într-un mod coerent și funcțional la toate nivelurile de guvernare, asigurând implementarea uniformă a angajamentelor naționale și internaționale. În mod complementar, se recomandă introducerea unui set de indicatori dezagregați privind angajarea persoanelor cu dizabilități în sectorul public, structurați după tipul instituției (APC, APL, autorități autonome), nivelul postului (de execuție și de conducere), gen și tip de dizabilitate. Acești indicatori sunt necesari pentru evaluarea obiectivă a progresului privind atingerea cotei de angajare și pentru îmbunătățirea calității datelor administrative, având în vedere că în prezent aceste dezagregări nu sunt incluse în compendiul statistic prevăzut de HG nr. 421/2024.	încorporate în noul Program în domeniul ocupării forței de muncă.
	4. Tot în Tabelul 2 al programului, la obiectivele specifice 3.1. și 3.2., se propune extinderea indicatorilor de monitorizare de la autoritățile publice și asupra mediului de afaceri, precum și a altor actori care intră sub incidența Legii nr. 60/2012. Cele reflectate supra urmează să se regăsească și în acțiunile specifice din cadrul planului de acțiuni.	**Se acceptă.**
	Totodată venim cu o serie de recomandări specifice divizate pe piloni tematici, în ordinea priorității sistemice identificate prin coroborarea analizei PNISPD.	
	Pilonul I. Viață independentă și servicii comunitare 5. Extinderea și securizarea finanțării serviciului de asistență personală În Plan la pct. 2.2.2. se propune doar revizuirea Serviciul social de Asistență Personală, de care beneficiază circa 6.700 de persoane în 2025, însă acest serviciu este un mecanism esențial care permite unei proporții semnificative de persoane cu dizabilități să trăiască independent în comunitate. Se recomandă ca Programul național să prevadă explicit o țintă de acoperire, de exemplu, o creștere cu cel puțin 20% a numărului de beneficiari până în 2028 și o linie bugetara dedicată în cadrul subprogramului 9010, independenta de alocările anuale discreționare.	**Se acceptă.** Indicator reformulat.
	Pilonul II. Angajarea persoanelor cu dizabilități în sectorul public 6. Introducerea unui mecanism gradual de conformare la cota de angajare Se recomandă ca Programul național să prevadă un mecanism etapizat care să faciliteze angajabilitatea persoanelor cu dizabilități în sectorul public, având în vedere că, la 1 ianuarie 2026, acestea reprezentau 1,7% din totalul angajaților din autoritățile publice 1, nivel semnificativ sub cota de aproximativ 5% prevăzută, structurat astfel: (i) asistență tehnică acordată instituțiilor de către MMPS și ANOFM pentru identificarea și adaptarea posturilor; (ii) monitorizare anuală a	**Se acceptă** Acțiunile referitoare la ocuparea persoanelor cu dizabilități vor fi încorporate în noul Program în domeniul ocupării forței de muncă.

	gradului de conformare, cu publicarea datelor dezagregate; (iii) elaborarea și implementarea planurilor instituționale de conformare, cu termene și acțiuni concrete; și (iv) măsuri de responsabilizare progresivă, cu caracter non-punitiv în fazele inițiale, aplicabile doar după epuizarea etapelor anterioare. Distribuția responsabilității de monitorizare între MMPS, Cancelaria de Stat, Consiliul pentru Egalitate și Inspectoratul de Stat al Muncii este în concordanță cu arhitectura instituțională existentă.	
	7. Accesibilizarea recrutării în sectorul public Se recomandă completarea Acțiunii 3.3.4. (**accesibilizarea paginilor web ale autorităților publice)** cu cerințe explicite privind portalurile de recrutare și angajare, inclusiv: conformitatea cu standardul WCAG 2.1 pentru toate anunțurile de angajare; disponibilitatea materialelor din call în formate alternative (Braille, ușor de citit, video cu subtitrare, audio); și posibilitatea de a susține interviuri cu interpretare în limbaj mimico-gestual sau în format oral, în locul testelor scrise standard. Aceste măsuri se corelează direct cu procesul de transpunere a Directivei (UE) 2019/882, deja inclus în Planul de Acțiuni (Acțiunea 3.1.1.).	**Se acceptă.** Acțiunea este formulată general, respectiv, accesibilizarea paginilor web și a serviciilor digitale ale autorităților publice, inclusiv a platformelor și portalurilor utilizate pentru recrutare și ocuparea forței de muncă, urmează să fie asigurată în cadrul procesului de transpunere și implementare a prevederilor Directivei (UE) 2019/882, deja prevăzut prin Acțiunea 3.1.1. a Planului de Acțiuni. În acest context, portalurile de recrutare administrate de autorități publice, inclusiv cele utilizate pentru publicarea și gestionarea posturilor vacante, vor face obiectul cerințelor generale de accesibilitate aplicabile serviciilor și informațiilor furnizate în format digital. Prin urmare, reglementarea propusă este acoperită de măsurile deja incluse în Plan.
	8. Flexibilizarea criteriilor de calificare pentru accesul în funcția publică Cerința de studii universitare prevăzută la art. 27 din Legea nr. 158/2008 privind funcția publică și statutul funcționarului public poate constitui o barieră structurală pentru persoanele cu dizabilități care au urmat trasee educaționale alternative. Se recomandă, fără a afecta principiul meritului și profesionalismului, amendarea Legii nr. 158/2008 în sensul recunoașterii, pentru funcțiile publice de execuție de nivel de intrare, a certificatelor de calificare profesională, a programelor de formare duală ca stagiul de practică în instituțiile publice sau a experienței profesionale	**Excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.**

	validate ca echivalente ale diplomei universitare, acolo unde natura postului nu impune în mod obiectiv pregătire academică superioară.	
	9. Actualizarea dispozițiilor Legii nr. 123/2023 privind stagiile plătite Legea nr. 123/2023 privind stagiile plătite în serviciul public prevede o cotă de 10% din locurile de stagiu destinată persoanelor cu dizabilități, însă acest instrument nu este reflectat în PNISPD. Se recomandă completarea Planului de acțiuni cu o intervenție dedicată revizuirii Legii nr. 123/2023, în vederea extinderii aplicării cotei la toate nivelurile administrației publice, introducerii unui sistem de admitere continuă (rolling intake) în locul sesiunilor anuale și excluderea clauzei permisive de realocare a locurilor dedicate pentru persoanele cu dizabilități neocupate, și instituirea unor masuri legale de outreach care să asigure completare acelor locuri dedicate, iar ca excepție de la aceasta ar fi doar prezentarea unor dovezi documentate privind eforturile de recrutare activă. Totodată, se recomandă ca stagiile finalizate să fie recunoscute ca experiență profesională sau calificare alternativă, în sensul Rec. 8.	**Excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.**
	10. Formare obligatorie a personalului de resurse umane din instituțiile publice Se recomandă extinderea obligației de formare profesională continuă în domeniul incluziunii dizabilității prevăzută în prezent pentru punctele focale (Acțiunea 1.1.2.) și pentru judecători și avocați (Acțiunea 5.3.3.) la întreg personalul cu atribuții de recrutare și management al resurselor umane din instituțiile publice. Programele de formare ar trebui să acopere cel puțin: acomodarea rezonabilă, evaluarea bazată pe competențe, comunicarea incluzivă și cadrul normativ național și internațional aplicabil.	**Se acceptă.** Planul de acțiuni prevede acțiunea 1.2.2. axată pe elaborarea Metodologiei de integrare a dizabilității în documentele de politici publice, elaborată și aprobată prin Ordinul ministrei muncii și protecției sociale. Urmare, autoritățile vor întreprinde măsuri pentru asigurarea implementării metodologiei conform competențelor, inclusiv la capitolul instruire și formare continuă.
	Pilonul III. Tranziția educație–angajare și consolidarea capacităților Barierele în accesul la educația superioară și formarea profesională limitează în mod structural profilul de calificare disponibil pentru persoanele cu dizabilități pe piața muncii. PNISPD nu conține măsuri privind tranziția structurată de la sistemul educațional către angajare. 11. Programe structurate de tranziție educație–angajare Se recomandă instituirea, în cadrul Obiectivului specific 5.1., a unor programe de orientare în carieră și tranziție către piața muncii în instituțiile de învățământ secundar și superior, adaptate nevoilor elevilor și studenților cu dizabilități. Aceste programe ar trebui să includă mentorat din partea angajatorilor, oportunități de job-shadowing și parteneriate formalizate cu autoritățile publice centrale și locale	**Excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.** Acțiunile referitoare la ocuparea persoanelor cu dizabilități vor fi încorporate în noul Program în domeniul ocupării forței de muncă.

	pentru facilitarea accesului la stagii plătite. În mod complementar, se recomandă introducerea obligației ca instituțiile de învățământ să asigure standarde de accesibilitate fizică, digitală și educațională, cu monitorizare periodică realizată de Ministerul Educației și Cercetării.	
	12. Mentorat profesional pentru angajații cu dizabilități nou încadrați Se recomandă completarea Acțiunii 4.1.5. (incluziunea în muncă în procesul de dezinstituționalizare) cu un mecanism de mentorat aplicabil la nivelul tuturor instituțiilor publice: fiecare angajat cu dizabilitate nou încadrat ar urma să beneficieze, în primele șase luni de activitate, de sprijinul unui coleg desemnat sau al unui coach.	Propunerea excedează obiectului Acțiunii 4.1.5., care vizează măsuri specifice de incluziune profesională a persoanelor cu dizabilități în procesul de dezinstituționalizare. Acțiunea are ca grup-țintă persoanele cu dizabilități dezinstituționalizate din servicii rezidențiale și urmărește facilitarea tranziției acestora către viața în comunitate și ocuparea forței de muncă. Extinderea măsurii propuse asupra tuturor persoanelor cu dizabilități nou încadrate în muncă depășește sfera și finalitatea acțiunii respective.
	13. Reorientarea indicatorilor de la activități către rezultate și impact O parte semnificativă a indicatorilor din Planul de acțiuni este orientată preponderent către măsurarea activităților (de exemplu, numărul de acte normative elaborate sau numărul de persoane instruite), fără a reflecta în mod adecvat rezultatele și impactul intervențiilor. Se recomandă completarea setului de indicatori cu indicatori orientați spre rezultate și impact, precum: rata de ocupare a persoanelor cu dizabilități la 12 și 24 de luni după ieșirea din serviciile de sprijin; rata de retenție în angajare după primul an; ponderea persoanelor care accesează independent servicii publice în urma proceselor de accesibilizare a infrastructurii și serviciilor; precum și nivelul de satisfacție al beneficiarilor serviciilor sociale, măsurat prin instrumente standardizate de tip sondaj.	**Se acceptă parțial** Indicatori propuși reiese din prevederile cadrului normativ (Legea nr.105/2018) care urmează a fi monitorizați de ANOFM.
	Recomandările formulate în prezentul aviz nu urmăresc modificarea direcției strategice a documentului, ci consolidarea acestuia printr-o ancorare mai fermă în realitatea instituțională și prin completarea unor măsuri structurale necesare pentru asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități. Implementarea acestor recomandări ar contribui la o aliniere mai strânsă a Republicii Moldova la Strategia Uniunii Europene privind drepturile persoanelor cu dizabilități 2021–2030, la recomandările Comitetului ONU CRPD formulate în martie 2025, precum și la obiectivele Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”.	**Comentariu de context.**

	CNTM își confirmă disponibilitatea de a participa activ în grupul de lucru pentru elaborarea Programului, de a contribui la consultările publice prevăzute și de a facilita consultarea directă a tinerilor beneficiari, inclusiv a celor din mediul rural.	
Asociația Antreprenorilor cu Dizabilități din Republica Moldova „Abilități Europene fără Limite" (AEFL)	Asociația Antreprenorilor cu Dizabilități din Republica Moldova „Abilități Europene fără Limite" (AEFL) transmite salutul său respectuos Ministerului Muncii și Protecției Sociale și își exprimă aprecierea pentru efortul depus în elaborarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026–2030. Considerăm că Programul reprezintă un document comprehensiv și important pentru consolidarea cadrului normativ și instituțional în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, reflectând o abordare complexă și intersectorială a drepturilor persoanelor cu dizabilități, în concordanță cu standardele internaționale și angajamentele asumate de Republica Moldova. În contextul consultărilor publice lansate de Minister și în scopul sporirii calității documentului de politici, AEFL transmite în anexă un set de propuneri și recomandări formulate în baza experienței organizației în promovarea incluziunii economice și sociale a persoanelor cu dizabilități, precum și a consultărilor cu persoane cu dizabilități, femei cu dizabilități și părinți ai copiilor cu dizabilități. Propunerile vizează, în special, consolidarea dimensiunii accesibilității informaționale și digitale, incluziunea economică și antreprenorială, accesul la servicii integrate de suport, sănătatea sexuală și reproductivă, prevenirea și combaterea violenței bazate pe gen, precum și necesitatea dezvoltării unor măsuri adaptate nevoilor femeilor cu dizabilități și părinților copiilor cu dizabilități, în special ale mamelor. Totodată, recomandările urmăresc integrarea unor indicatori suplimentari de monitorizare și consolidarea mecanismelor de implementare și coordonare, astfel încât Programul să răspundă într-o manieră cât mai incluzivă și eficientă diversității nevoilor persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova. AEFL își exprimă disponibilitatea de a contribui în continuare la procesul de definitivare și implementare a Programului și rămâne deschisă pentru cooperare și dialog instituțional în vederea promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități.	**Comentariu de context.**
	Obiectiv specific 1.2.1 „Dezvoltarea cadrului statistic național cu privire la persoanele cu dizabilități" **Propuneri:** De adăugat un indicator suplimentar de monitorizare: „Date statistice dezagregate după sex, tip de dizabilitate, grupă de vârstă și mediu de reședință (rural/urban) colectate și publicate anual, inclusiv metodologie	**Se acceptă** Acțiunea propusă este realizată prin HG nr.421/2024, **pentru aprobarea Matricei de indicatori** statistici cu privire la persoanele cu dizabilități și modificarea

	standardizată de colectare și raportare elaborată și programe de instruire desfășurate pentru autoritățile și instituțiile responsabile.” **Argumentare:** Lipsa datelor statistice dezagregate limitează înțelegerea nevoilor diferitelor categorii de persoane cu dizabilități și afectează elaborarea politicilor publice bazate pe evidențe. În special, femeile și fetele cu dizabilități, precum și persoanele din mediul rural, rămân insuficient vizibile în statisticile oficiale și în procesele de planificare a intervențiilor publice. Colectarea și utilizarea sistematică a datelor dezagregate vor permite identificarea formelor multiple de discriminare și vulnerabilitate, dezvoltarea intervențiilor țintite și monitorizarea impactului politicilor asupra diferitelor grupuri de persoane cu dizabilități. Totodată, elaborarea unei metodologii standardizate și instruirea instituțiilor responsabile sunt esențiale pentru asigurarea calității, comparabilității și utilizării coerente a datelor la nivel național. Această recomandare este în concordanță cu necesitatea consolidării sistemului de colectare și raportare a datelor statistice dezagregate, evidențiată și în Programul național.	Hotărârii Guvernului nr. 357/2018 cu privire la determinarea dizabilității.
	Obiectiv specific 1.2.3 „Reglementarea facilităților de susținere a antreprenorilor și antreprenoarelor cu dizabilități” **Propunere:** De modificat indicatorul, după cum urmează: „Program economic (instruire, mentorat, granturi, digitalizare și suport pentru integrarea pe piața muncii) dedicat femeilor cu dizabilități și părinților copiilor cu dizabilități, în special mamelor, dezvoltat și implementat, inclusiv în format hibrid și self-paced, cu minimum 200 de beneficiare și beneficiari și cel puțin 50 de femei încadrate în câmpul muncii (2026)” „Regulamentul intern al Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA) revizuit și ajustat pentru a asigura că toate programele implementate sau în curs de elaborare și implementare de ODA sunt accesibile persoanelor cu dizabilități și părinților copiilor cu dizabilități, atât din punct de vedere infrastructural și informațional, cât și prin utilizarea formatelor flexibile de participare (online, hibrid și self-paced), inclusiv pentru antreprenorii și antreprenoarele cu dizabilități.” De adăugat la instituția responsabilă și Asociația Antreprenorilor cu Dizabilități din Republica Moldova- Abilități Europene fără Limite (AEFL)	**Se acceptă.** Acțiunea va fi menținută în formulare generală, urmând ca activitățile specifice, categoriile de beneficiari și indicatorii de realizare să fie detaliate în cadrul programului de implementare, în funcție de necesitățile identificate și resursele disponibile. Planul de acțiuni prevede acțiunea 1.2.2. axată pe elaborarea Metodologiei de integrare a dizabilității în documentele de politici publice, elaborată și aprobată prin Ordinul ministrei muncii și protecției sociale. Urmare, autoritățile vor întreprinde măsuri pentru asigurarea

	Argumentare: Deși programele dedicate susținerii antreprenoriatului în rândul persoanelor cu dizabilități contribuie la dezvoltarea autonomiei economice și la facilitarea accesului acestora în mediul antreprenorial, este important ca intervențiile să fie concepute într-o manieră incluzivă și accesibilă, evitând crearea unor mecanisme separate care pot perpetua segregarea. Adaptarea programelor existente ale ODA și integrarea principiilor accesibilității universale reprezintă o soluție sustenabilă pentru asigurarea participării egale a persoanelor cu dizabilități la oportunitățile economice disponibile. Totodată, părinții copiilor cu dizabilități, în special mamele, se confruntă frecvent cu dificultăți de integrare profesională și participare la programe de formare sau antreprenoriat, din cauza responsabilităților disproporționate de îngrijire și a lipsei unui program flexibil de muncă și instruire. Din acest motiv, dezvoltarea unor programe de instruire în format hibrid și self-paced este esențială pentru a permite participarea acestora în funcție de disponibilitatea și posibilitățile individuale. Astfel de formate flexibile vor contribui la creșterea accesului la dezvoltare profesională, independență economică și incluziune socială pentru femeile cu dizabilități și pentru mamele copiilor cu dizabilități.	implementării metodologiei conform competențelor.
	Obiectiv specific 2.2.8.„Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la dispozitive și mijloace asistive” **Propunere:** Deși obiectivul și indicatorii de monitorizare actuali nu clarifică modul concret de asigurare a accesului persoanelor cu dizabilități la dispozitive și tehnologii asistive, se propune examinarea posibilității de instituire a unui mecanism de sprijin financiar individualizat, sub forma unui fond sau voucher personalizat. Acesta ar putea oferi periodic persoanelor cu dizabilități o sumă prestabilită, care să permită procurarea independentă a dispozitivelor și mijloacelor asistive adaptate nevoilor și preferințelor proprii. Un astfel de mecanism ar contribui la creșterea autonomiei și libertății de alegere a persoanelor cu dizabilități, reducând dependența de liste limitative de produse sau de proceduri centralizate de achiziție. Totodată, acesta ar permite identificarea unor soluții tehnologice mai adecvate nevoilor individuale și ar facilita participarea deplină în viața socială, educațională și economică. Practici similare există deja în mai multe state europene. În România, programul național „TECH ASSIST” prevede acordarea de vouchere electronice pentru achiziționarea tehnologiilor asistive și de acces destinate persoanelor cu dizabilități,	**Se acceptă.** Experiența României și a altor state membre ale UE atestă implementarea acestui tip de program în baza fondurilor europene. Propunerea este oportună în condițiile accederii la acestea, urmare a integrării în UE a Republicii Moldova. Totodată, implementarea unui astfel de program necesită un studiu de fezabilitate, inclusiv cu costificarea potențialului program.

	oferind beneficiarilor posibilitatea de a selecta produsele necesare dintr-o listă aprobată.	
	Obiectiv specific „3.3.2 Modernizarea serviciului gratuit de asistență telefonică pentru persoanele cu dizabilități (tel. 0 8001-0808) prin dezvoltarea unei platforme online și utilizarea rețelelor sociale”: **Propunere:** De adăugat indicator suplimentar de monitorizare: „Sistem integrat de informare și comunicare pentru persoanele cu dizabilități dezvoltat și funcțional prin platforma EuPot.md, inclusiv materiale informaționale accesibile (format ușor de citit și înțeles, audio, video, subtitrări, limbaj mimico-gestual) elaborate și distribuite, precum și mecanisme de diseminare a informației consolidate în mediul rural.” De adăugat la instituția responsabilă și Asociația Antreprenorilor cu Dizabilități din Republica Moldova- Abilități Europene fără Limite (AEFL). **Argumentare:** Accesul limitat la informație accesibilă și adaptată nevoilor persoanelor cu dizabilități reprezintă una dintre barierele majore în exercitarea drepturilor, accesarea serviciilor publice și participarea deplină la viața socială și economică. Persoanele cu dizabilități, în special cele din mediul rural, întâmpină dificultăți sporite în obținerea informațiilor privind serviciile disponibile, măsurile de protecție socială, oportunitățile educaționale și economice sau mecanismele de suport existente. Dezvoltarea unui sistem integrat de informare prin intermediul platformei EuPot.md, completat cu materiale accesibile și mecanisme eficiente de distribuire a informației în comunități, va contribui la creșterea gradului de informare și autonomie a persoanelor cu dizabilități. **Propunere:** De adăugat un obiectiv specific nou: „3.3.5. Adaptarea liniei de asistență pentru femei cu dizabilități victime ale violenței.” Indicator de monitorizare: „Linia de asistență pentru femei victime ale violenței adaptată și accesibilă pentru femeile cu diferite tipuri de dizabilități, inclusiv prin mecanisme alternative de comunicare și informare accesibilă.” **Argumentare:**	**Se acceptă.** Acțiunile propuse 3.3.2. și 3.3.5. se regăsesc în plan, 3.3.4. Accesibilizarea paginilor web oficiale și a serviciilor electronice disponibile publicului/persoane cu dizabilități.

	Femeile și fetele cu dizabilități sunt expuse unui risc sporit de violență și se confruntă frecvent cu bariere în accesarea serviciilor de suport și protecție. În prezent, serviciile existente de asistență și raportare a violenței nu sunt pe deplin accesibile pentru toate tipurile de dizabilitate, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități auditive, de vedere, intelectuale sau psihosociale, ceea ce limitează posibilitatea solicitării ajutorului în condiții de siguranță și confidențialitate. Adaptarea liniei de asistență prin introducerea unor modalități alternative și accesibile de comunicare (chat online, video-call cu interpretare mimico-gestuală, mesagerie text, materiale accesibile și instruirea personalului) va contribui la asigurarea accesului egal la protecție și suport pentru femeile cu dizabilități victime ale violenței, în conformitate cu principiile nediscriminării și accesibilității universale.	
	Obiectiv specific 4.1.5 „Facilitarea incluziunii în muncă a persoanelor cu dizabilități în procesul de dezinstituționalizare”	
	Propunere: De adăugat indicator suplimentar de monitorizare: „Măsuri dedicate de ocupare și integrare profesională pentru femeile cu dizabilități dezvoltate și implementate, inclusiv programe de angajare asistată, muncă flexibilă, telemuncă și servicii personalizate de suport pentru integrarea pe piața muncii.” **Argumentare:** Femeile cu dizabilități se confruntă cu forme multiple și intersectate de discriminare, care determină rate mai scăzute de ocupare și participare economică comparativ atât cu bărbații cu dizabilități, cât și cu femeile fără dizabilități. Acestea întâmpină bariere suplimentare pe piața muncii, inclusiv acces redus la oportunități de angajare, stereotipuri și prejudecăți de gen și dizabilitate, lipsa condițiilor de muncă accesibile și flexibile, precum și responsabilități disproporționate de îngrijire. În contextul procesului de dezinstituționalizare, lipsa oportunităților economice și a suportului pentru integrarea profesională poate crește riscul excluziunii sociale și al dependenței economice. Introducerea unor măsuri dedicate de ocupare pentru femeile cu dizabilități, inclusiv servicii de angajare asistată, programe de muncă flexibilă și telemuncă, va contribui la sporirea autonomiei economice, incluziunii sociale și participării active a acestora în comunitate.	**Excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.** Acțiunile referitoare la ocuparea persoanelor cu dizabilități vor fi încorporate în noul Program în domeniul ocupării forței de muncă.
	Obiectiv specific 5.2.1. „Valorificarea și consolidarea serviciilor de sănătate, inclusiv mintală, educație, ocupare și reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități” **Propunere:**	**Se acceptă parțial.** Legea nr. 103/2025, cu privire la exercitarea profesiei de psiholog,

	De adăugat indicator suplimentar de monitorizare: „***Mecanisme și servicii de suport psihologic pentru persoanele cu dizabilități și părinții/îngrijitorii acestora elaborate și implementate, inclusiv servicii de consiliere psihologică și suport emoțional în procesul de incluziune socială, educațională și profesională.”*** **Argumentare:** Procesul de incluziune socială, educațională și profesională a persoanelor cu dizabilități presupune multiple provocări emoționale, sociale și psihologice atât pentru persoanele cu dizabilități, cât și pentru părinții și îngrijitorii acestora. Lipsa serviciilor specializate de suport psihologic contribuie la creșterea riscului de izolare socială, epuizare emoțională, anxietate, depresie și abandon al proceselor de incluziune și participare socială. Părinții copiilor și adulților cu dizabilități, în special mamele și îngrijitorii principali, se confruntă frecvent cu suprasolicitare psihologică și dificultăți în gestionarea responsabilităților de îngrijire, ceea ce afectează participarea lor economică, socială și profesională. În același timp, persoanele cu dizabilități au nevoie de sprijin psihologic adaptat pentru dezvoltarea autonomiei, creșterea încrederii în sine, integrarea în comunitate și participarea activă în educație și pe piața muncii. Elaborarea și implementarea unor servicii de suport psihologic accesibile și adaptate nevoilor persoanelor cu dizabilități și familiilor acestora va contribui la consolidarea rezilienței emoționale, prevenirea excluziunii sociale și susținerea unui proces sustenabil de incluziune și trai independent.	reglementează asistența psihologică garantată de stat beneficiarilor de asistență socială și medicală; Activitatea propusă se integrează în Acțiunea 4.1.3, Pilotarea activităților de sprijinire a pentru participare persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale (egal la egal).
	Obiectiv specific 5.2.7. „Crearea mecanismului de asistare a persoanelor cu diferite tipuri de dizabilitate în înțelegerea informației și exprimarea acordului informat pentru actul medical, inclusiv în domeniul sănătății sexuale și reproductive ” **Propunere:** De adăugat indicator suplimentar de monitorizare: „Informații accesibile privind sănătatea sexuală și reproductivă dezvoltate și diseminate prin platforma EuPot.md, inclusiv materiale în formate accesibile și adaptate diferitelor tipuri de dizabilități.” De adăugat instituție parteneră: Asociația Antreprenorilor cu Dizabilități din Republica Moldova- Abilități Europene fără Limite (AEFL) **Argumentare:** Persoanele cu dizabilități, în special femeile și fetele cu dizabilități, se confruntă frecvent cu acces limitat la informații accesibile privind sănătatea sexuală și reproductivă, ceea ce contribuie la creșterea riscului de abuz, exploatare, sarcini	**Se acceptă.** În baza acțiunii 5.2.7. urmează a fi dezvoltate materiale și instrumente de asigurare a informării accesibile privind sănătatea sexuală și reproductivă, activități, care ulterior vor fi reglementate prin Mecanismul de asistare elaborat și aprobat prin Ordin al ministrului sănătății.

	neplanificate, infecții cu transmitere sexuală și excluziune socială. Barierele informaționale și de comunicare, inclusiv lipsa materialelor adaptate diferitelor tipuri de dizabilități, afectează capacitatea acestora de a lua decizii informate și de a-și exercita drepturile în domeniul sănătății sexuale și reproductive. Dezvoltarea și distribuirea informațiilor accesibile prin intermediul platformei EuPot.md va contribui la sporirea gradului de informare, autonomie și protecție a persoanelor cu dizabilități. Implicarea Asociației Antreprenorilor cu Dizabilități din Republica Moldova- Abilități Europene fără Limite (AEFL), în calitate de organizație care gestionează platforma EuPot.md și promovează incluziunea persoanelor cu dizabilități, este relevantă pentru asigurarea accesibilității informației și adaptării acesteia la nevoile reale ale beneficiarilor.	
	Obiectiv specific 5.2.8. „Sensibilizarea opiniei publice privind importanța respectării drepturilor sexuale și reproductive a persoanelor cu dizabilități” **Propunere:** De adăugat indicator suplimentar de monitorizare: „Campanii de informare și sensibilizare privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive dezvoltate și implementate pentru femeile și fetele cu dizabilități, inclusiv din mediul rural, utilizând formate și canale de comunicare accesibile.” **Argumentare:** Femeile și fetele cu dizabilități sunt frecvent excluse din campaniile generale de informare privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive, din cauza lipsei accesibilității informației, stereotipurilor și abordărilor insuficient adaptate nevoilor acestora. În special în mediul rural, accesul redus la informație și servicii specializate contribuie la menținerea nivelului scăzut de informare și la vulnerabilitate sporită față de abuz, violență, exploatare și probleme de sănătate sexuală și reproductivă. Implementarea unor campanii dedicate și accesibile va contribui la creșterea gradului de conștientizare privind drepturile sexuale și reproductive ale femeilor cu dizabilități, la combaterea stigmatizării și stereotipurilor și la facilitarea accesului acestora la informații și servicii relevante, într-o manieră incluzivă și adaptată diversității nevoilor existente.	**Se acceptă.** În proiectarea campaniilor de comunicare și de sensibilizare se va ține cont de necesitățile de informare ale diverselor grupuri de persoane cu dizabilități.
	Obiectiv specific 5.3.1. „Evaluarea gradului de accesibilitate a adăposturilor, centrelor de consiliere și a altor servicii specializate, inclusiv a canalelor de informare și promovare a acestora, la nevoile persoanelor cu dizabilități victime ale violenței ” **Propunere:** Reformularea acțiunii după cum urmează:	**Comentariu de context.** Hotărârea Guvernului nr.129/2010 la Standardul minim de calitate nr.2 sunt prevăzute aspectele referitoare la Accesibilitate și incluziune.

	„Evaluarea gradului de accesibilitate a adăposturilor, centrelor de consiliere și a altor servicii specializate pentru victimele violenței, inclusiv a serviciilor prestate, procedurilor interne, mecanismelor de suport, precum și a canalelor de informare și promovare a acestora, din perspectiva nevoilor persoanelor cu dizabilități.” De adăugat indicatori suplimentari de monitorizare: „Regulamentele interne de funcționare ale adăposturilor, centrelor de consiliere și altor servicii specializate revizuite sau elaborate pentru a integra nevoile specifice ale persoanelor cu dizabilități victime ale violenței.” „Proceduri și mecanisme de suport adaptate pentru persoanele cu dizabilități implementate în cadrul serviciilor specializate pentru victimele violenței.” **Argumentare:** Accesibilitatea fizică a adăposturilor, centrelor de consiliere și a altor servicii specializate reprezintă doar una dintre condițiile necesare pentru asigurarea accesului efectiv al persoanelor cu dizabilități victime ale violenței. Este necesară și adaptarea serviciilor, procedurilor și mecanismelor interne la nevoile specifice ale acestora, pentru a garanta o protecție și o recuperare adecvată. De exemplu, unele persoane cu dizabilități pot avea nevoie de asistență personală sau de alte forme de suport individualizat pe durata aflării în adăpost sau în procesul de consiliere, ceea ce presupune existența unor proceduri clare privind acordarea acestui tipde sprijin. Totodată, persoanele cu dizabilități pot avea nevoie de perioade mai îndelungate de ședere în adăposturi și servicii specializate, întrucât procesul de recuperare, integrare socială și identificare a unor soluții sigure de trai poate necesita mai mult timp comparativ cu persoanele fără dizabilități. Prin urmare, accesibilitatea trebuie abordată într-o manieră comprehensivă, care să includă nu doar infrastructura, ci și adaptarea serviciilor, regulamentelor interne, comunicării și mecanismelor de suport la diversitatea nevoilor persoanelor cu dizabilități.	
	Obiectiv specific 5.3.3. „Dezvoltarea și implementarea unui program integrat de formare continuă destinat judecătorilor, procurorilor și avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat.” **Propunere:** Propunere de reformulare a obiectivului: „Dezvoltarea și implementarea unui program integrat de formare continuă destinat judecătorilor, procurorilor, avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat și altor profesioniști relevanți, privind violența bazată pe gen și drepturile persoanelor cu dizabilități, inclusiv la nivel regional.” De inclus un indicator suplimentar de monitorizare:	**Se acceptă.** Planul de acțiuni prevede acțiunea 1.2.2. axată pe elaborarea Metodologiei de integrare a dizabilității în documentele de politici publice, elaborată și aprobată prin Ordinul ministrei muncii și protecției sociale. Urmare, autoritățile vor întreprinde măsuri pentru asigurarea

	„Cel puțin 150 de specialiști din regiuni (judecători, procurori, avocați și alți profesioniști relevanți) instruiți privind abordarea cazurilor de violență bazată pe gen în raport cu persoanele cu dizabilități, inclusiv prevenirea revictimizării și asigurarea acomodării rezonabile.” **Argumentare:** Persoanele cu dizabilități, în special femeile și fetele cu dizabilități victime ale violenței, se confruntă frecvent cu bariere în accesul la justiție și servicii de protecție adecvate. Lipsa competențelor și a cunoștințelor specializate în rândul profesioniștilor din sistemul de justiție și al altor actori relevanți poate conduce la revictimizare, abordări discriminatorii, lipsa acomodării rezonabile și intervenții ineficiente în cazurile de violență bazată pe gen. Consolidarea capacităților specialiștilor, inclusiv la nivel regional, este esențială pentru asigurarea unei abordări centrate pe drepturile omului, sensibile la dimensiunea de gen și dizabilitate, precum și pentru garantarea accesului efectiv la justiție și protecție pentru persoanele cu dizabilități victime ale violenței. **Propunere:** De adăugat un obiectiv specific nou: „5.3.4. Dezvoltarea și implementarea unui mecanism integrat de suport juridic, psihologic și social pentru persoanele cu dizabilități victime ale violenței.” De inclus indicatorul de monitorizare: „Mecanism integrat intersectorial de suport pentru persoanele cu dizabilități victime ale violenței elaborat și aprobat.” **Argumentare:** Femeile și fetele cu dizabilități victime ale violenței se confruntă cu vulnerabilități multiple și au nevoie de servicii complexe și coordonate pentru a putea ieși din situațiile de abuz și a-și reconstrui viața în condiții de siguranță și autonomie. În prezent, intervențiile existente sunt adesea fragmentate, insuficient coordonate și limitate din perspectiva accesibilității și a răspunsului multidisciplinar, ceea ce reduce eficiența măsurilor de protecție și recuperare. Dezvoltarea unui mecanism integrat de suport juridic, psihologic și social va contribui la asigurarea unui răspuns coordonat și centrat pe nevoile persoanei, inclusiv prin facilitarea accesului la justiție, servicii psihologice adaptate, protecție socială și măsuri de incluziune economică și comunitară. O astfel de abordare este esențială pentru prevenirea revictimizării, sporirea autonomiei și garantarea dreptului persoanelor cu dizabilități la viață independentă și participare deplină în societate.	implementării metodologiei conform competențelor. Hotărârea Guvernului nr.129/2010 la Standardele minime de calitate nr.3 și 4 sunt prevăzute aspectele referitoare la aspectele invocate în propunere.

Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (nr. 92 din 02.06.2026)	**Propunere:** **Acțiune 1.2.3**.Reglementarea facilităților de susținere a antreprenorilor cu dizabilități Indicatori de monitorizare: Act normativ modificat/elaborat și aprobat Cota de susținere a antreprenorilor cu dizabilități, stabilită în actul normativ aprobat (2028) **De completat cu textul:** Reglementarea facilităților de susținere a antreprenorilor cu dizabilități ”și a întreprinderilor sociale care angajează persoane cu dizabilități”. Indicatori de monitorizare: Act normativ modificat/elaborat și aprobat Cota de susținere a antreprenorilor cu dizabilități ”și a întreprinderilor sociale care angajează persoane cu dizabilități” stabilită în actul normativ aprobat (2028) **Argumentare:** Propunerea este în concordanță cu Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi și Recomandarea Comisiei 2008/867/CE care prevede că ”statele membre urmează să susțină economia socială și locurile de muncă protejate, surse vitale de locuri de muncă de început pentru persoanele dezavantajate, să promoveze incluziunea financiară și microcreditele, stimulentele financiare pentru angajatorii care recrutează, dezvoltarea unor noi surse de locuri de muncă on servicii, on special la nivel local, și să crească conștientizarea incluziunii pe piața muncii”. Persoanele cu dizabilități au o probabilitate mai mare de a fi lucrători independenți decât angajați. (ILO 2024) Principalele explicații țin de flexibilitatea mai mare și de posibilitatea de a adapta mai bine activitatea profesională la nevoile individuale. Resurse bugetare: În limita bugetului disponibil **Propunere:** **Acțiune nouă 1.2.5.** De adăugat o acțiune nouă: 1.2.5. Modificarea Legii 105/2019 art.29, Legii 186/2008 referitor la reabilitarea profesională și elaborarea mecanismelor de punere în aplicare Indicatori de monitorizare: Act normativ modificat/elaborat și aprobat Numărul persoanelor care au beneficiat de serviciul de reabilitare profesională, comparativ cu anii precedenți **Argumentare:** Modificarea cadrului normativ privind reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități în concordanță cu bunele practici internaționale și europene. În	**Excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.** Acțiunile referitoare la ocuparea persoanelor cu dizabilități vor fi încorporate în noul Program în domeniul ocupării forței de muncă.

	particular modificarea Legii 105/2019 art.29, Legii 186/2008 și elaborarea mecanismelor de punere în aplicare. Necesitatea de a modifica legislația privind reabilitarea persoanelor cu dizabilități ca urmare accidentelor de muncă și boli profesionale. Resurse bugetare: În limita bugetului disponibil	
	Propunere: **Acțiune nouă 1.2.6.** De adăugat o acțiune nouă: 1.2.6. Instituirea unui mecanism de sprijin financiar pentru prima angajare a absolvenților cu dizabilități. Indicatori de monitorizare: Act normativ modificat/elaborat și aprobat Numărul persoanelor care au beneficiat **Argumentare:** Argumentare: Instituirea unui mecanism de sprijin financiar pentru prima angajare a absolvenților cu dizabilități. O asemenea măsură este necesară pentru a asigura o tranziție mai eficientă și prioritară de la sistemul educațional către piața muncii, în condițiile în care tinerii cu dizabilități se confruntă adesea cu bariere suplimentare la debutul profesional. În acest sens, poate fi elaborat un program de tip „top-up” la prima angajare, după modelul Programului național privind acordarea indemnizațiilor lunare tinerilor angajați pentru prima dată în câmpul muncii în industrii de importanță strategică pentru Republica Moldova. Resurse bugetare: În limita bugetului disponibil.	**Excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.** Acțiunile referitoare la ocuparea persoanelor cu dizabilități vor fi încorporate în noul Program în domeniul ocupării forței de muncă.
	Propunere: **Acțiune nouă 1.2.6.** De adăugat o acțiune nouă: 1.2.6. Revizuirea cadrului normativ în domeniu (Codul muncii etc.) în concordanță cu normele europene și internaționale în ce privește timpul de muncă redus și timpul de odihnă suplimentar pentru persoane cu dizabilități și ”acomodarea rezonabilă” Indicatori de monitorizare: Act normativ modificat/elaborat și aprobat **Argumentare:** Durata redusă a timpului de muncă și concediile extinse, deși au fost văzute inițial ca o măsură de protecție, în practică produce un efect de excludere (reticența	**Excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.** Acțiunile referitoare la ocuparea persoanelor cu dizabilități vor fi încorporate în noul Program în domeniul ocupării forței de muncă.

	angajatorilor). Codul Muncii prevede în Art. 96. alin.4 durata redusă a timpului de muncă pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate (dacă aceștia nu beneficiază de înlesniri mai mari) de 30 de ore pe săptămână, ”fără diminuarea drepturilor salariale și a altor drepturi prevăzute de legislația în vigoare”. Comparativ cu durata pentru angajații fără dizabilități de 40 ore pe săptămână. Articolul 39 din Legea 60 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități prevede ”pentru persoanele cu dizabilități severe angajate în muncă un concediu anual cu o durată de 40 de zile calendaristice, iar pentru persoanele cu dizabilități accentuate – un concediu anual cu o durată de 32 de zile calendaristice.” Comparativ cu concediul de 28 zile calendaristice pentru angajații fără dizabilități. Această măsură aparent de protecție poate fi considerată o formă de discriminare indirectă și ar trebui aplicată legal doar individual, în contextul ”acomodării rezonabile”, deoarece descurajează angajatorul privat să accepte la muncă o persoană cu dizabilități. Conform Directivei Uniunii Europene 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 ”discriminare indirectă” se produce atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră poate avea drept consecință un dezavantaj special pentru o categorie de persoane în raport cu alte persoane”. Singura excepție admisă de directiva UE este în contextul ”acomodării rezonabile” conform art. 5 al actului normativ”. Resurse bugetare: În limita bugetului disponibil	
	Propunere: **Acțiune 3.1.5. sau 3.1.6.** Elaborarea/ajustarea normativelor de adaptare a obiectivelor de infrastructură socială la necesitățile persoanelor cu dizabilități (locuințe, instituții publice/private, parcuri, infrastructură de sport și turism) Indicatori: 5 reglementări tehnice naționale elaborate/revizuite și aprobate (1 anual). De completat cu textul: 3.1.6. Elaborarea/ajustarea normativelor de adaptare a obiectivelor de infrastructură socială la necesitățile persoanelor cu dizabilități (locuințe, instituții publice/private, parcuri, infrastructură de sport, turism și ”**măsuri accesibilizare a locurilor de muncă**”) Indicatori: 5 reglementări tehnice naționale elaborate/revizuite și aprobate (1 anual) ”Elaborarea de ghiduri explicative pentru implementare normativelor (3 ghiduri)” **Argumentare:** Propunerea se înscrie în acțiunile de crearea a cadrului regulatoriu și oferirea suportului informațional pentru angajatori în implementarea măsurilor de	**Se acceptă.** Normative privind adaptarea obiectivelor de infrastructură socială la necesitățile persoanelor cu dizabilități, inclusiv a locuințelor și a instituțiilor publice și private, includ categoria „angajatori”. Completarea cu ”**măsuri accesibilizare a locurilor de muncă**”, acțiuni referitoare la ocuparea persoanelor cu dizabilități vor fi încorporate în noul Program în domeniul ocupării forței de muncă. Infrastructură și accesibilizarea locurilor de muncă, este parte componentă a instituțiilor publice/private.

	îmbunătățire a accesibilității clădirilor și locurilor de muncă. De asemenea Ghidul CRPD- Sustainable Development Goals Resource Package (OHCHR, 2024) recomandă folosirea următorului indicator la art.27 al Convenției UN CRPD ” 27.7: Standarde naționale de accesibilitate adoptate și aplicate la locurile de muncă”1 În prezent este în vigoare CP C.01.12:2018 Clădiri și încăperi cu locuri de muncă pentru persoane cu dizabilități. Reguli de proiectare (aprobat prin Ordinul Ministerului Economiei și Infrastructurii nr. 623 din 28.12.2018) document normativ elaborate în baza standard СП (Свод Правил) din 2012 din Federația Rusă. Documentul nu folosțe deloc în text termenii de ”adaptare rezonabilă” sau ”design universal.”	Respectiv, excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.
Coaliția pentru Incluziune și Nediscriminare și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare	Coaliția pentru Incluziune și Nediscriminare (în continuare – CIN) și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (în continuare – CPD) salută inițiativa Ministerului Muncii și Protecției Sociale de a elabora Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026–2030 (în continuare – Programul) (număr unic 484/MMPS/2026) și apreciază caracterul analizei situației, fundamentarea pe date și ancorarea documentului în angajamentele asumate de Republica Moldova în procesul de aderare la Uniunea Europeană. Programul derivă direct din Programul național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025–2029 și răspunde unui angajament din Clusterul 1 „Fundamente”, Capitolul 23 – Sistemul judiciar și drepturile fundamentale. Documentul este examinat într-un moment în care Republica Moldova a finalizat procesul de screening și urmărește deschiderea grupurilor de negociere, ceea ce sporește exigența privind calitatea, coerența și caracterul realizabil al politicilor publice. CPD a contribuit constant la analiza politicilor publice din perspectiva egalității de gen și a incluziunii și formulează prezenta opinie în acest spirit, cu scopul de a consolida documentul înainte de aprobare. Observațiile de mai jos privesc cu precădere transpunerea perspectivei de gen și a abordării intersecționale din analiză în cadrul operațional al Programului, precum și măsurile pentru educația incluzivă și pentru ocupare.	**Comentariu de context**
	Principala deficiență a Programului constă în faptul că perspectiva de gen este prezentă în analiza situației insuficient și sporadic, fără accent cuvenit, iar în	

	planul de acțiuni, în indicatorii de monitorizare din Tabelul 2 și buget, perspectiva de gen aproape că dispare. Analiza situației conține elemente diferențiate pe sex: de la ponderea covârșitoare a femeilor cu dizabilități victime ale violenței bazate pe gen (96,3% dintre respondentele unui studiu [1]), la violența reproductivă, accesul limitat la sănătatea sexuală și reproductivă, participarea redusă pe piața muncii și în viața politică, precum și lipsa datelor dezagregate. Analiza include chiar o secțiune dedicată violenței bazate pe gen. Cu toate acestea, niciunul dintre cele cinci obiective generale și paisprezece obiective specifice nu vizează explicit egalitatea de gen, indicatori de monitorizare din Tabelul 2 nu sunt dezagregați pe sex, iar în Planul de acțiuni dimensiunea de gen este redusă la câteva acțiuni-pilot finanțate preponderent din surse externe Integrarea dimensiunii de gen nu este o opțiune, ci o obligație, și un standard reafirmat de Strategia UE pentru egalitatea de gen 2026–2030, care consacră abordarea duală: integrare, plus măsuri țintite și bugetarea sensibilă la gen. Observăm, totodată, o contradicție internă: Nota de fundamentare (pct. 4.4.2) promite expres *„integrarea principiului egalității de gen în procesul de planificare, implementare și monitorizare, inclusiv prin operaționalizarea și bugetarea explicită a acțiunilor relevante”* – angajament care nu se regăsește în instrumentele operaționale ale documentului de politici. Vedem că nota de fundamentare afirmă că Programul va integra principiul egalității de gen în planificare, implementare și monitorizare, inclusiv prin operaționalizarea și bugetarea explicită a acțiunilor relevante. În același timp, obiectivele generale și specifice ale Programului nu includ un obiectiv distinct sau o dimensiune transversală clară privind egalitatea de gen, iar Planul de acțiuni nu prevede o metodologie obligatorie de integrare a genului în fiecare intervenție sectorială. Această formulare generală nu este suficientă pentru un document de politici cu relevanță ridicată pentru egalitatea de gen. Dizabilitatea se intersectează cu genul, vârsta, mediul de reședință, statutul economic, etnia, statutul de victimă a violenței, tipul dizabilității și responsabilitățile familiale. Femeile și fetele cu dizabilități nu se confruntă doar cu bariere generate de dizabilitate, ci și cu inegalități specifice de gen: dependență economică mai accentuată, risc mai mare de violență, acces limitat la sănătate sexuală și reproductivă, bariere în educație și ocupare, precum și reprezentare redusă în procesele decizionale. În acest context, recomandăm introducerea în Program a unui principiu transversal explicit privind egalitatea de gen și intersecționalitatea. Acest principiu trebuie să	

	prevadă că toate intervențiile Programului se proiectează, implementează, bugetează și monitorizează cu luarea în considerare a nevoilor diferențiate ale femeilor, bărbaților, fetelor și băieților cu dizabilități, inclusiv ale grupurilor expuse vulnerabilităților multiple. În Planul de acțiuni, acest principiu trebuie transpus prin indicatori dezagregați, acțiuni dedicate și responsabilități instituționale clare.	
	Programul nu operaționalizează abordarea intersecțională, deși analiza situației o presupune. Analiza identifică în mod repetat grupuri aflate la intersecția mai multor criterii: femeile cu dizabilități, persoanele de etnie romă, persoanele din mediul rural, victimele violenței, persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale, femeile plasate în instituții. Se recunoaște că dizabilitatea se intersectează cu genul, etnia, mediul de reședință și vârsta. La nivelul obiectivelor, indicatorilor și acțiunilor, însă, „persoanele cu dizabilități" sunt tratate ca o categorie omogenă, fără măsuri țintite și fără dezagregare pentru grupurile expuse discriminării multiple și agravate. Abordarea intersecțională este recunoscută ca discriminare multiplă în Comentariul general nr. 6 al Comitetului ONU[1], și a devenit o prevedere obligatorie în dreptul UE (Directiva privind transparența salarială și directivele privind organismele de promovare a egalității)[2], fiind reflectată și în Convenția de la Istanbul și în recomandările GREVIO. Lipsa unei analize intersecționale produce intervenții generale, care pot rata tocmai grupurile cele mai expuse excluziunii. Spre exemplu, Programul recunoaște problema violenței bazate pe gen față de persoanele cu dizabilități și insuficiența datelor dezagregate după gen și dizabilitate în raport cu violența. Totuși, aceste constatări nu sunt transformate într-un set coerent de măsuri privind identificarea, raportarea, protecția, asistența și accesul la justiție pentru femeile și fetele cu dizabilități victime ale violenței. CPD recomandă completarea capitolului „Analiza situației" cu un subcapitol distinct privind dimensiunea de gen și intersecțională a dizabilității. Acesta trebuie să includă, cel puțin, analiza situației femeilor și fetelor cu dizabilități, a persoanelor cu dizabilități de etnie romă, a persoanelor cu dizabilități din mediul rural, a copiilor cu dizabilități, a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale, a victimelor violenței și a familiilor care îngrijesc persoane cu dizabilități. Analiza trebuie să identifice cauzele inegalităților, nu doar efectele acestora.	

	Metodologia de integrare a dizabilității în politicile sectoriale trebuie să includă obligatoriu dimensiunea de gen. Planul de acțiuni prevede elaborarea unei metodologii de integrare a dimensiunii dizabilității în documentele de politici publice sectoriale (1.2.2). Această acțiune este utilă, dar incompletă. Dacă metodologia va aborda doar dizabilitatea, fără dimensiunea de gen, riscul este reproducerea unei politici aparent incluzive, dar insensibile la diferențele reale dintre grupurile de persoane cu dizabilități. Bunele practici privind evaluarea politicilor publice arată că o politică relevantă din perspectiva egalității de gen trebuie să integreze această dimensiune pe întreg ciclul de planificare: definirea problemei, date dezagregate, obiective, acțiuni, buget, indicatori și evaluare. În lipsa acestor elemente, politica poate rămâne neutră în aparență, dar insensibilă în aplicare. CPD recomandă ca metodologia prevăzută la obiectivul specific 1.2 să fie redenumită și extinsă în *„metodologie de integrare a dimensiunii dizabilității, egalității de gen și intersecționalității în documentele de politici publice”*. Aceasta trebuie elaborată în comun de ministerul de resort, Cancelaria de Stat, Consiliul pentru Egalitate, Biroul Național de Statistică și organizațiile reprezentative ale persoanelor cu dizabilități, inclusiv organizații de femei și organizații care lucrează cu grupuri subreprezentate.	
	Măsurile pentru creșterea independenței financiare și pentru încadrarea în muncă sunt subdimensionate și parțial nefinanțate. Datele arată că persoanele cu dizabilități participă pe piața muncii la o rată de doar 18,4%, cu aproape 30 de puncte procentuale sub cea a persoanelor fără dizabilități, iar în cazul dizabilității severe rata de ocupare coboară la 3,5%. Dintre șomerii cu dizabilități înregistrați oficial, mai puțin de trei din zece (27,9%) ajung să fie plasați în câmpul muncii, obligația legală de a rezerva 5% din locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități nefiind respectată[1], iar femeile și persoanele din mediul rural se confruntă cu dezavantaje suplimentare. Cu toate acestea, răspunsul operațional al Programului este modest. Singura acțiune dedicată ocupării (acțiunea 4.1.5) este limitată la persoanele dezinstituționalizate și nu are cost bugetat, iar susținerea antreprenoriatului realizat de persoanele cu dezabilități (acțiunea 1.2.3) este un pilot finanțat extern, limitat la anul 2026. Lipsesc un obiectiv dedicat ocupării și acțiuni privind serviciul de angajare asistată, monitorizarea și aplicarea cotei de 5%, acomodarea rezonabilă la	**Excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.** Acțiunile referitoare la ocuparea persoanelor cu dizabilități vor fi încorporate în noul Program în domeniul ocupării forței de muncă.

	locul de muncă, reabilitarea și formarea profesională, stimulentele pentru angajatori și reducerea decalajului de gen în ocupare. Aceste intervenții decurg din art. 27 al Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD)[1]. Măsurile privind independența economică și ocuparea în muncă sunt insuficiente în raport cu amploarea problemei. Planul de acțiuni include o măsură pozitivă privind un program economic dedicat femeilor cu dizabilități, cu 200 de beneficiare și cel puțin 50 de femei încadrate în câmpul muncii. Această intervenție este necesară, dar izolată și insuficientă pentru un Program național cu orizont de cinci ani. Ea nu poate acoperi barierele structurale care limitează participarea persoanelor cu dizabilități la muncă, antreprenoriat, formare profesională și independență financiară. Incluziunea economică trebuie abordată ca pilon central al Programului, nu ca intervenție punctuală. Persoanele cu dizabilități au nevoie de servicii de ocupare adaptate, consiliere profesională, subvenții pentru angajatori, acomodare rezonabilă la locul de muncă, formare profesională accesibilă, programe de antreprenoriat, acces la creditare preferențiată, granturi, mentorat și sprijin pentru activități independente. Pentru femeile cu dizabilități, aceste măsuri trebuie corelate cu servicii de îngrijire a copiilor, sprijin pentru mobilitate și protecție împotriva discriminării și hărțuirii la locul de muncă. CPD recomandă introducerea unui obiectiv specific sau a unui pachet distinct de acțiuni privind independența economică și ocuparea persoanelor cu dizabilități. Acesta trebuie să includă: programe de ocupare asistată; vouchere de formare profesională; finanțare dedicată pentru antreprenori și antreprenoare cu dizabilități; mecanisme de garantare și microcreditare; extinderea activităților eligibile pentru activitatea economică independentă; consiliere financiară aplicată; subvenții pentru acomodare rezonabilă; mecanisme de prevenire a discriminării la angajare; și indicatori separați pentru femei, bărbați și tineri cu dizabilități.	

	Sistemul de indicatori nu este dezagregat, ceea ce contrazice atât analiza proprie a Programului, cât și obiectivul său de aliniere statistică. Cadrul actual de monitorizare este prea mult orientat spre produse administrative: acte normative elaborate, ședințe desfășurate, persoane instruite, pagini web accesibilizate, campanii organizate. Acestea sunt importante, dar nu arată dacă viața persoanelor cu dizabilități se îmbunătățește efectiv și dacă inegalitățile dintre grupuri scad. Indicatorii trebuie să permită măsurarea diferențelor între femei și bărbați, fete și băieți, persoane din mediul rural și urban, persoane cu diferite tipuri de dizabilitate și persoane expuse vulnerabilităților multiple. Fără această dezagregare, autoritățile nu vor putea identifica cine beneficiază efectiv de servicii, cine rămâne în afara intervențiilor și dacă Programul produce un impact echitabil. Analiza Programului se sprijină pe date dezagregate pe sex, mediu de reședință, vârstă și grad de dizabilitate, iar obiectivul specific 1.2 (acțiunea 1.2.1) urmărește racordarea sistemului statistic național la cerințele EUROSTAT în domeniul dizabilității. Cu toate acestea, indicatorii de monitorizare din Tabelul 2 și din Planul de acțiuni sunt formulați în mod agregat. În lipsa dezagregării, Programul nu poate monitoriza dacă reduce sau, dimpotrivă – adâncește, inegalitățile pe care chiar el le documentează, de pildă între femeile și bărbații cu dizabilități ori între mediul urban și cel rural. CPD recomandă completarea tuturor indicatorilor relevanți cu obligația de dezagregare după sex, vârstă, tip de dizabilitate, grad de dizabilitate, mediu de reședință și, acolo unde colectarea este justificată și respectă garanțiile de protecție a datelor, etnie și statut de victimă a violenței. În plus, Programul trebuie să includă indicatori de rezultat, precum rata de ocupare a femeilor și bărbaților cu dizabilități, numărul persoanelor cu dizabilități care au acces efectiv la servicii de sănătate reproductivă, numărul victimelor cu dizabilități care beneficiază de servicii specializate, gradul de accesibilitate a instituțiilor publice și reducerea ponderii persoanelor instituționalizate.	**Se acceptă parțial.** **Indicatorii de monitorizare au fost revizuiți.** *Nu ține de obiectul de reglementare al prezentului proiect*
	Dimensiunea de egalitate a Programului este externalizată către finanțatori și insuficient bugetată, ceea ce îi compromite sustenabilitatea, iar bugetarea Programului trebuie să devină sensibilă la gen. Din costurile totale estimate la circa 783,5 milioane de lei, aproximativ 350,4 milioane (circa 45%) sunt neacoperite, iar acțiunile cele mai relevante pentru	**Excede domeniul de reglementare al prezentului proiect.**

	egalitatea de gen, sănătatea sexual-reproductivă și combaterea violenței sunt finanțate preponderent din surse externe (UNFPA, AEFL, PNUD), unele fiind limitate la anul 2026. Anumite acțiuni-cheie, precum ***încadrarea în muncă a persoanelor*** dezinstituționalizate, nu au nicio estimare de cost. În consecință, dimensiunea de egalitate depinde de continuitatea finanțării donatorilor, în loc să fie instituționalizată în bugetul de stat. Acest fapt reprezintă un risc de sustenabilitate și de credibilitate. Chiar matricea de riscuri a Programului califică riscul economic drept „înalt". Programul are o structură de costuri, surse de finanțare și repartizare pe ani, fiind acoperit în principal primul an de implementare. Totuși, bugetul nu arată suficient de clar ce sume sunt orientate spre reducerea inegalităților de gen, spre grupurile vulnerabile și spre măsuri intersecționale. În lipsa unei astfel de vizibilități bugetare, există riscul ca egalitatea și incluziunea să rămână obiective declarative. Bugetarea sensibilă la gen și dizabilitate nu înseamnă doar alocarea unor linii separate pentru femei sau persoane cu dizabilități. Ea presupune evaluarea impactului fiecărei alocări asupra diferitor grupuri și condiționarea finanțării de atingerea unor rezultate incluzive. De exemplu, accesibilizarea unei clădiri publice trebuie evaluată nu doar prin costul lucrării, ci și prin numărul femeilor, bărbaților, copiilor și persoanelor din mediul rural care vor putea accesa servicii. CPD recomandă introducerea în Planul de acțiuni a unei obligații de marcare bugetară a acțiunilor relevante pentru egalitatea de gen, dizabilitate și incluziune. Ministerul Finanțelor, Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Cancelaria de Stat trebuie să elaboreze instrucțiuni privind bugetarea sensibilă la gen și dizabilitate pentru implementarea Programului, iar raportarea anuală trebuie să includă analiza execuției bugetare din perspectiva beneficiarilor reali. Trebuie asigurată instituționalizarea și bugetarea măsurilor de egalitate din bugetul de stat, introducerea bugetării sensibile la gen și la dizabilitate în circulara bugetară și în întreg ciclul bugetar, precum și estimarea și finanțarea acțiunilor-cheie, în special în domeniul ocupării, așa cum este menționat în Manifestul „Drepturile omului sunt un criteriu european"	
	Componenta de dezinstituționalizare trebuie aliniată ferm la standardul bazat pe drepturi, pentru a evita reproducerea practicilor instituționale. Însăși analiza Programului (pct. 53) avertizează că extinderea serviciilor „Locuință protejată" și „Casă comunitară" prin instituțiile rezidențiale prezintă riscul	**Se acceptă.** Indicatorii la obiectivul 4.2. au fost revizuiți prin integrarea dimensiunii de gen, vârstă și grad de dizabilitate.

	perpetuării practicilor instituționalizate, contrar principiului traiului independent. Cu toate acestea, obiectivul specific 4.2 dezvoltă indirect tocmai aceste servicii, având drept indicator creșterea numărului persoanelor cu dizabilități care beneficiază de servicii sociale în comunitate (Casă comunitară, Locuință protejată și Plasament familial pentru adulți) de la 272 la 572. Dezinstituționalizarea trebuie să garanteze viața independentă în comunitate, nu doar transferul persoanelor din instituții mari în servicii rezidențiale mai mici. Programul alocă o pondere importantă procesului de dezinstituționalizare și promovării traiului independent în comunitate. Această direcție este necesară și corespunde standardelor internaționale. Totuși, obiectivul trebuie implementat cu garanții clare împotriva trans-instituționalizării, adică înlocuirea instituțiilor mari cu servicii rezidențiale mai mici, dar fără autonomie reală și fără participare la viața comunității. Viața independentă presupune posibilitatea persoanei de a alege unde și cu cine locuiește, de a beneficia de servicii individualizate, de a avea acces la asistență personală, mobilitate, muncă, sănătate, educație, justiție, participare și sprijin în luarea deciziilor. Femeile cu dizabilități, persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și persoanele care au trăit mult timp în instituții au nevoie de suport suplimentar pentru tranziție, siguranță și autonomie. CPD recomandă revizuirea indicatorilor de la obiectivul specific 4.2 și completarea/ajustarea Planului cu indicatori calitativi privind viața independentă: numărul persoanelor care locuiesc în comunitate în baza unui plan individualizat, accesul la asistență personală, accesul la muncă și servicii, participarea la decizii privind locuirea, numărul cazurilor de revenire în instituții și gradul de satisfacție al beneficiarilor. Planurile individualizate trebuie să includă evaluarea riscurilor de violență, exploatare și abuz, inclusiv pentru femei și fete cu dizabilități.	Obiectivul 4.2. prevede dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale, pentru asigurarea cu trai independent a acestora, nemijlocit prin dezvoltarea serviciilor Casă comunitară, Locuință protejată și Plasament familial pentru adulți, referirea către acestea se realizează prin elaborarea PIA, procedură realizată în cadrul managementului de caz în serviciu, la etapa ulterioară dezinstituționalizării în serviciu. Aspectele referitoare la violență sunt parte a PIA în baza standardelor minime de calitate a serviciilor.
	Protecția socială trebuie corelată cu costurile reale ale dizabilității și cu povara de îngrijire suportată disproporționat de femei. Programul recunoaște că prestațiile sociale sunt sub nivelul minimului de existență și nu acoperă costurile suplimentare generate de dizabilitate. Planul prevede evaluarea sistemului de prestații și revizuirea cadrului normativ. Această abordare este corectă, dar trebuie completată cu o analiză de gen a protecției sociale și a îngrijirii. Dizabilitatea generează costuri directe și indirecte: medicamente,	**Se acceptă.** Planul de acțiuni prevede la acțiunea 2.2.2 axată pe revizuirea formei de prestare a serviciului de Asistență personală, evaluarea și revizuirea prestațiilor sociale, acțiunea 2.3.1 și 2.3.2.

	transport, dispozitive asistive, îngrijire, recuperare, alimentație, adaptarea locuinței și pierderi de venit. În același timp, responsabilitatea îngrijirii cade frecvent asupra femeilor din familie, ceea ce limitează participarea lor la muncă, venituri, pensie și autonomie. Dacă Programul nu abordează această realitate, intervențiile de protecție socială vor rămâne incomplete. CPD recomandă ca evaluarea sistemului de prestații sociale să includă expres costurile adiționale ale dizabilității și impactul asupra îngrijitorilor, inclusiv femei, părinți solitari și familii din mediul rural. Planul trebuie completat cu măsuri ***privind extinderea serviciului de asistență personală,*** protecția socială a îngrijitorilor, contribuții de asigurări sociale pentru perioadele de îngrijire, suport pentru părinții copiilor cu dizabilități și corelarea prestațiilor cu minimul de existență și costul real al dizabilității.	
	Sănătatea sexuală și reproductivă a femeilor și fetelor cu dizabilități trebuie abordată prin servicii efective, nu doar prin informare. Planul de acțiuni include măsuri privind accesibilitatea serviciilor de sănătate sexuală și reproductivă, adaptarea infrastructurii medicale și elaborarea materialelor informative accesibile. Aceste măsuri sunt pozitive. Totuși, ele nu sunt suficiente pentru a garanta accesul real al femeilor și fetelor cu dizabilități la servicii de sănătate reproductivă, screening, consultații ginecologice, planificare familială, sarcină, naștere și servicii post-viol. Accesul la sănătate sexuală și reproductivă este afectat de bariere fizice, costuri, lipsa echipamentelor adaptate, lipsa personalului instruit, stereotipuri, lipsa consimțământului informat accesibil și frica de tratament degradant. Pentru femeile cu dizabilități locomotorii, mesele ginecologice neadaptate pot face imposibilă examinarea. Pentru femeile cu dizabilități intelectuale sau psihosociale, lipsa comunicării accesibile poate transforma consimțământul într-o formalitate. CPD recomandă completarea Planului cu măsuri privind dotarea instituțiilor medicale cu echipamente ginecologice adaptate, servicii mobile sau transport asistat pentru femeile cu dizabilități din mediul rural, instruirea obligatorie a personalului medical în comunicare accesibilă și consimțământ informat, includerea serviciilor de consiliere psihologică în pachetul de asigurare medicală, servicii post-viol accesibile și indicatori separați privind accesul femeilor și fetelor cu dizabilități la servicii de sănătate sexuală și reproductivă.	**Se acceptă.** Acțiunea 5.2.4, a fost revăzută și completată , inclusiv cu servicii, asigurate din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, iar dotarea instituțiilor medicale se regăsește la acțiunea 5.2.5.

	Protecția femeilor și fetelor cu dizabilități împotriva violenței trebuie transformată într-un pachet operațional de servicii și garanții. Programul constată corect că problematica violenței bazate pe gen față de persoanele cu dizabilități nu este abordată sistemic și că datele privind violența și abuzul nu sunt suficient dezagregate după gen și dizabilitate. Această constatare este una dintre cele mai importante din întregul document. Totuși, Planul de acțiuni nu oferă un răspuns proporțional la această problemă. Femeile și fetele cu dizabilități întâmpină bariere specifice în raportarea violenței: dependență de agresor sau îngrijitor, lipsa accesibilității fizice și informaționale a serviciilor, comunicare inaccesibilă, lipsa interpretării în limbaj mimico-gestual, neîncredere în autorități, stereotipuri privind credibilitatea victimelor cu dizabilități intelectuale sau psihosociale și insuficiența adăposturilor adaptate. Aceste bariere trebuie tratate explicit, nu absorbite în măsuri de informare. CPD recomandă introducerea în obiectivul specific 5.3 a unui set distinct de acțiuni privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și fetelor cu dizabilități. Acestea trebuie să includă: adaptarea fizică și comunicațională a adăposturilor și serviciilor pentru victime; protocoale de identificare și referire pentru poliție, asistență socială, sănătate și justiție; instruirea specializată a profesioniștilor; acces la asistență juridică, psihologică și socială accesibilă; colectarea datelor dezagregate; servicii multidisciplinare pentru victimele violenței sexuale; și campanii de informare accesibile, adaptate diferitor tipuri de dizabilitate.	**Se acceptă.** Acțiunile recomandate se regăsesc în acțiunile 5.3.1., 5.3.2.
	Componenta educațională trebuie consolidată dincolo de accesibilizarea infrastructurii. Programul recunoaște corelarea cu politicile existente în domeniul educației incluzive, însă propriile intervenții educaționale sunt insuficiente. Educația incluzivă nu se reduce la accesibilizarea clădirilor și la existența unor servicii de suport. Ea presupune acces real, menținere în sistem, tranziție spre educație profesională și superioară, tehnologii asistive, suport individualizat, prevenirea abandonului, protecție împotriva hărțuirii și dezvoltarea unui mediu educațional fără stereotipuri. Fetele cu dizabilități, copiii cu dizabilități din mediul rural, copiii romi cu dizabilități și copiii cu dizabilități intelectuale sau psihosociale sunt expuși unor	**Se acceptă.** Propunerea cu privire la asigurarea cu mijloacele asistive se regăsește la acțiunea 2.2.8. Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la dispozitive și mijloace asistive. Totodată, activitățile privind serviciile educaționale, inclusiv tranziție și alte mecanisme din domeniul educațional, sunt reglementate în documentele de politică pe domeniul educației incluzive.

	riscuri mai mari de excluziune educațională. Aceste riscuri nu pot fi abordate doar prin trimiteri generale la strategiile educaționale existente. Programul trebuie să prevadă măsuri proprii, clare și finanțate, care să creeze legătura între educație, autonomie, sănătate, participare și tranziția spre muncă. CPD recomandă completarea Planului de acțiuni cu măsuri privind: accesul copiilor cu **dizabilități la tehnologii asistive**; dezvoltarea serviciilor de suport educațional în mediul rural; accesul elevilor cu dizabilități la învățământ profesional tehnic fără discriminare; programe de tranziție de la școală la muncă; mecanisme anti-hărțuire și anti-violență în instituțiile de învățământ; module educaționale privind egalitatea, nonviolența și incluziunea; materiale educaționale accesibile; și dotarea instituțiilor de învățământ cu produse de igienă menstruală pentru fetele din grupuri vulnerabile.	
	În concluzie, CIN și CPD susțin adoptarea Programului ca instrument necesar pentru realizarea angajamentelor asumate de Republica Moldova în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități și în procesul de aderare la Uniunea Europeană. Valoarea adăugată a documentului depinde însă de transpunerea perspectivei de gen și a abordării interacționale din analiza Programului în obiective, indicatori, acțiuni și buget, de consolidarea măsurilor pentru educația incluzivă și pentru ocupare, precum și de asigurarea unei finanțări sustenabile a măsurilor de egalitate. Recomandările de mai sus urmăresc tocmai acest scop și pot fi integrate fără a afecta arhitectura generală a Programului.	**Comentariu de context.**
Comisia Națională a Pieței Financiare (nr. 07-4/2154 din 02.06.2026)	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.	-
Ministerul Afacerilor Interne (nr. 38/2248 din 03.06.2026)	La Obiectivul specific 3.3. „Asigurarea accesibilității informației, comunicațiilor și serviciilor publice pentru toate persoanele cu dizabilități în funcție de nevoile specifice ale acestora, către anul 2030” din proiectul Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026-2030, acțiunea nr. 3.3.3, în rubrica „Acțiunea unică identificabilă” a se exclude textul „și implementării”, or aplicația mobilă 112MD este deja implementată de Serviciul național unic pentru apelurile de urgență 112 începând cu data de 24 martie 2026.	**Se acceptă.**

	În contextul celor expuse, Ministerul Afacerilor Interne susține promovarea proiectului, cu condiția integrării propunerilor de modificare și a obiecțiilor formulate supra.	
Ministerul Sănătății (nr. 16/1959 din 03.06.2026)	**La obiectivul specific 2.1**, criteriul nr. 2.1.5, se propune înlocuirea perioadei „(2026)” cu perioada „(2030)” în indicator și în termenul de realizare, în tot cuprinsul criteriului respectiv.	**Nu se acceptă.** Acțiunea și termenii de realizare sunt stabiliți în corespundere cu Planul de creștere, Pilonul 4. Capital social, acțiunea 14, aprobat prin H.G. 260/2025.
	La obiectivul specific 2.2 „Creșterea, în următorii 5 ani, cu cel puțin 30% a accesului persoanelor cu dizabilități la servicii sociale pentru prevenirea instituționalizării, programe de suport în comunitate, dispozitive asistive și mijloace ajutătoare tehnice”, propunem a fi exclus nr. criteriu. 2.2.3. „ Extinderea serviciilor de intervenție timpurie la nivel național”. Menționăm că, acțiunea respectivă este deja în proces de implementare în conformitate cu Planul de acțiuni privind dezvoltarea sistemului de servicii de intervenție timpurie la copii pentru anii 2023–2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 816/2016, cu modificările ulterioare. În prezent, la nivel național activează 17 centre de intervenție timpurie în copilărie, iar alte centre sunt în curs de constituire precum în raioanele Rezina și Taraclia. În acest context, menținerea acțiunii și indicatorului propus generează o suprapunere cu măsurile și indicatorii deja prevăzuți în cadrul de implementare existent, motiv pentru care se consideră oportună excluderea acestuia.	**Nu se acceptă.** Planul de acțiuni privind dezvoltarea sistemului de servicii de intervenție timpurie la copii pentru anii 2023–2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 816/2016, la acțiunea 2.3. prevede dezvoltarea serviciilor de intervenție timpurie către anul 2025, termen depășit nefiind dezvoltate servicii suficiente în corespundere cu planul, fiind necesară reglementarea continuității activității.
	La Obiectivul specific 5.2. „Asigurarea accesului echitabil al persoanelor cu dizabilități la servicii integrate de abilitare, reabilitare și sănătate de calitate, până în anul 2030”: **Se propune excluderea nr. criteriu. 5.2.1.** „Valorificarea și consolidarea serviciilor de sănătate, inclusiv mintală, educație, ocupare și reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități”, cu indicatorul „mecanism de cooperare intersectorială în vederea incluziunii sociale, elaborat și aprobat prin ordinul interministerial (2027)”, deoarece această activitate este inclusă în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru perioada	**Se acceptă parțial.** Se apreciază efortul depus în realizarea activității pe componenta sănătate mintală, însă acțiunea 5.2.1 depășește aria de reglementare a domeniului sănătății mintale, domenii care necesită a fi realizate prin alte activități.

	2025-2029, aprobat prin HG nr. 306/2025, cap. 28, Anexa B, cu termen de realizare 31 iunie 2026. Actualmente prin ordinul ministerului sănătății nr. 102/2026, este instituit grupul de lucru cu componența reprezentanților de la Ministerul Educației și Cercetare, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției, Agenția Națională a Penitenciarilor, parteneri: OMS, UNICEF; Proiectul MENSANA; Wise Resource Center, care se află în proces de elaborare a mecanismului național de cooperare interinstuțională pentru prevenirea, depistarea timpurie, tratamentul tulburărilor mintale și de comportament, reabilitare psihosocială a persoanelor afectate.	
	La nr. criteriu 5.2.2: Acțiunea va avea următorul cuprins:”Elaborarea a planurilor de reabilitare medicală, în conformitate cu Protocoalele Clinice Naționale, Standarde sau Ghiduri aprobate de către Ministerul Sănătății, conform necesităților funcționale ale persoanelor încadrate în grad de dizabilitate, inclusiv ale copiilor”. Indicatorul „Studiu de evaluare desfășurat (2027)”, va avea următorul cuprins: ”Studiu de evaluare desfășurat (2027-2028)”.	**Se acceptă.**
	De exclus indicatorul „persoane cu dizabilități, inclusiv copii, reabilitare medical în cadrul IMSP Teritorial a circa 500 (total)”, deoarece Ministerul Sănătății de comun cu Banca Mondială implementează proiectului ”Modernizarea și Îmbunătățirea Serviciilor de reabilitare medicală”, și va fi stabilit conceptul de prestare a serviciilor de reabilitare medicală la nivel național.	**Se acceptă parțial.** Apreciem efortul de reglementare a serviciilor de reabilitare la nivel național, dar reieșind din domeniul de prioritate a proiectului dat „persoane cu dizabilități” indicatorul dat se va extrage din datele generale pe țară urmare activității propuse, nemijlocit pe persoane cu dizabilități pentru a putea dezagrega datele pentru categoria dată de persoane.
	Indicatorul „3 programe de reabilitare medicală (locomotorii, intelectuală și psihocială), dezvoltate și implementate (2030) (câte 1 anual), propunem a fi expus în redacție nouă cu următorul cuprins „Elaborarea, prin ordin interministerial comun, a planurilor de reabilitare medicală, în conformitate cu actele normative în vigoare, adaptate nevoilor persoanelor încadrate în grad de dizabilitate.	Propunerea de reformulare nu corespunde unui indicator SMART.

	Totodată, **la criteriul nr. 5.2.3.** se propunerea excluderea acțiunii: „Revizuirea Normelor metodologice de aplicare a Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru prestarea serviciilor de îngrijire integrată a persoanelor cu dizabilități", precum și excluderea indicatorului prevăzut **la criteriu. nr. 5.2.4:** „Proiect de Hotărâre de Guvern de revizuire a Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, elaborat și aprobat (2028)", deoarece se evaluează necesitățile ale instituțiilor medico-sanitare publice și se modifică actul normativ la necesitate, asemeni se asigură accesul echitabil și nediscriminatoriu la servicii medicale pentru toate categoriile de persoane, în conformitate cu standardele naționale de calitate, principiile universalității și echității în sănătate, precum și cu respectarea drepturilor fundamentale ale omului consacrate de instrumentele internaționale, inclusiv prevederile Organizației Națiunilor Unite.	**Nu se acceptă.** Studiul desfășurat de MMPS în cooperare cu UNICEF Moldova și KEYSTONE în anul 2025 a evidențiat necesitatea extinderii listei de medicamente, consumabile etc. pentru persoanele cu dizabilități, în condițiile în care costul acestora depășește veniturile gospodăriilor cu persoane cu dizabilități.
	La nr. criteriu. 5.2.4: Textul acțiunii: „Asigurarea accesului prin extinderea listei de medicamente, dispozitive medicale și consumabile pentru persoanele cu dizabilități", de substituit cu textul „Elaborarea unui studiu analiză cu privire la accesul persoanelor cu dizabilități la medicamente și dispozitive medicale la nivel național".	**Se acceptă parțial.** Indicatorul propus este rezultatul implementării acțiunii 5.2.4.
	Iar la indicatorul „Studiu de analiză elaborat (2027)" propunem în nouă redacție „Studiu de analiză elaborat (2028)".	**Se acceptă.**

	Nr. criteriu. 5.2.7 se propune a fi exclus. Excluderea se explică prin prevederile Protocolului Clinic Standardizat „Întreruperea sarcinii în condiții de siguranță” aprobat prin ordinul Ministerului Sănătății nr. 412/2026, în Capitolul II, Punctul 2.2, subp. 18, în cazul femeilor cu dizabilități psiho-sociale și intelectuale, consimțământul informat se obține prin procedură adaptată ce include garanții privind exprimarea liberă și conștientă a acordului, cu implicarea specialistului din cadrul Centrului Comunitar de Sănătate Mintală, după caz, și subp. 19. Obţinerea acordului informat pentru persoanele cu dizabilități intelectuale se realizează conform „Principiilor pentru protecția persoanelor cu boli mintale și îmbunătățirea îngrijirii sănătății mintale” link: **(https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/principlesprotectionpersons-mental-illness-and-improvement)** consimțământul informat fiind un element cheie în protejarea drepturilor și autonomiei lor.	**Se acceptă parțial** Acțiunea 5.2.7. excede propunerea Ministerului Sănătății, care se referă exclusiv la domeniul sănătății sexuale și reproductive, reglementarea generală prevede acordul informat pentru actul medical, general.
Compania Națională de Asigurări în Medicină (nr. 01-02/1680 din 03.06.2026)	**La pct. 32 din proiectul Programului, prin care se invocă accesul limitat al persoanelor cu dizabilități la servicii de sănătate (inclusiv la asistența medicală primară)** Persoanele cu dizabilități severe, accentuate sau medii, neangajate, cu domiciliu în Republica Moldova și care sunt beneficiare de prestații sociale **dețin statut de persoană asigurată de Guvern.** Statutul de persoană asigurată le conferă dreptul de a beneficia de volumul integral de asistență medicală și farmaceutică prevăzut în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 874/2024 și acordat de prestatorii de servicii medicale și farmaceutice contractați de CNAM. Procedura de acces la serviciile medicale din Programul unic este clar reglementată în Normele metodologice de aplicare a Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, aprobate prin Ordinul ministrului sănătății și directorului general al CNAM nr. 1089/288-A/2024. Pentru a beneficia de asistență medicală primară, persoana trebuie să fie înregistrată la un medic de familie. Totodată, subliniem că asistența medicală primară este acordată de medicul de familie, medicul pediatru, ftiziopneumolog, obstetrician-	**Se acceptă.** Pct, 32 din Program a fost completat.

	ginecolog și de alți specialiști din cadrul instituției de asistență medicală primară, centrului comunitar de sănătate mintală, centrului de sănătate prietenos tinerilor, cuprinzând servicii medicale profilactice, curative, paraclinice și de urgență. În contextul celor expuse, propunem reformularea pct. 32, prin includerea mențiunii privind asigurarea și facilitarea continuă a accesului persoanelor cu dizabilități la volumul integral de servicii medicale prevăzute de Programul unic, prin optimizarea procedurilor de programare și de interacțiune cu instituțiile de asistență medicală primară și centrele comunitare de sănătate mintală.	
	La acțiunea 5.2.5. din proiectul Planului de acțiuni privind implementarea Programului Se propune excluderea sintagmei „Compania Națională de Asigurări în Medicină” din coloana „Instituție responsabilă” întrucât costurile aferente realizării acțiunii sunt repartizate a fi acoperite integral din sursele financiare ale Fondului ONU pentru Populație.	**Nu se acceptă** În corespundere cu pct.9.10-9.11 a HG nr.815/2025, CNAM are ca atribuții negocierea și monitorizarea acordării asistenței medicale, inclusiv a dispozitivelor medicale.
Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (nr. 03-1889 din 04.06.2026)	**La textul Programului:**	
	La pag. 20, Tab.2 Indicatori de monitorizare, Obiectivul specific 3.1, urmează de substituit „Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării” cu „Cancelaria de Stat” reieșind din faptul că conform HG nr.728/2023 cu privire la site-urile web oficiale ale autorităților și instituțiilor publice și cerințele minime privind profilurile de socializare ale acestora, Cancelaria de Stat este autoritatea responsabilă de aprobarea modelului-tip șablon și a stilului grafic ale site-urilor web oficiale ale autorităților publice și de controlul executării HG nominalizate.	**Se acceptă.**
	La pag. 23, Obiectivul specific 3.3, în coloana „Sursa de date” urmează de inclus Agenția de Guvernare Electronică - prim instituție responsabilă, care va asigura cu datele necesare indicatorul „Creșterea procentului serviciilor publice accesibile pentru persoanele cu dizabilități (%) până în 2030.”	**Se acceptă.**
	La Planul de acțiuni:	
	Acțiunea 1.2.3 „Reglementarea facilităților de susținere a antreprenorilor și antreprenoarelor cu dizabilități”- considerăm necesar excluderea sau, după caz, revizuirea acesteia, având în vedere că programele implementate de IP ODA sunt destinate tuturor antreprenorilor, fără a institui criterii de diferențiere pe criterii de gen sau de dizabilitate. IP ODA gestionează un portofoliu extins de programe și instrumente de suport financiar și non-financiar destinate IMM-urilor, concepute pe principii incluzive și	**Nu se acceptă** Problema antreprenorilor cu dizabilități, inclusiv a femeilor cu dizabilități, a fost pe larg abordată în cadrul ședințelor de consultare a Programului cu societatea civilă, indicându-se necesitatea dezvoltării programelor țintite pentru sprijinirea

	nediscriminatorii, accesibile tuturor antreprenorilor eligibili, inclusiv persoanelor din grupuri social vulnerabile sau defavorizate. Instituirea unei intervenții distincte dedicate antreprenorilor și antreprenoarelor cu dizabilități presupune conceptualizarea unui mecanism separat, stabilirea criteriilor specifice de eligibilitate, a procedurilor de verificare și monitorizare, precum și identificarea resurselor financiare necesare. La etapa actuală, în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2027–2029 nu sunt prevăzute mijloace financiare dedicate pentru o asemenea intervenție. Astfel, eventuale ajustări ale instrumentelor existente ar putea fi examinate ulterior, în cadrul proceselor ordinare de revizuire, în baza unei analize fundamentate și a resurselor disponibile.	acestora în dezvoltarea afacerilor. Prin măsurile propuse în program la acțiunea 1.2.3 se relevă necesitatea unei abordări discriminatorii pozitive, care să contribuie la sporirea șanselor de ocupare și de independență economică a persoanelor cu dizabilități. Societatea civilă propune dezvoltarea de „Program economic (instruire, mentorat, granturi, digitalizare și suport pentru integrarea pe piața muncii) dedicat femeilor cu dizabilități și părinților copiilor cu dizabilități, în special mamelor, dezvoltat și implementat, inclusiv în format hibrid și self-paced” și „Regulamentul intern al Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA) revizuit și ajustat pentru a asigura că toate programele implementate sau în curs de elaborare și implementare de ODA sunt accesibile persoanelor cu dizabilități și părinților copiilor cu dizabilități, atât din punct de vedere infrastructural și informațional, cât și prin utilizarea formatelor flexibile de participare (online, hibrid și self-paced), inclusiv pentru antreprenorii și antreprenoarele cu dizabilități.” **Studiul „Femeile cu Dizabilități din Moldova: Victime invizibile pentru lege și societate”** https://anpcv.gov.md/sites/default/files/2025-05/RAPORT%20Femeile%20cu%20Dizabilit%C4%83%C8%9Bi%20din%20Moldova_%20Victime%20Invizibile%20pentru

		%20Lege%20%C8%99i%20Societate_AEFL%20MOLDOVA.pdf evidențiază o nevoie clară de îmbunătățire a accesului la locuri de muncă plătite pentru persoanele cu dizabilități. Este esențial să se creeze oportunități egale, să se susțină inițiativele antreprenoriale și să se promoveze incluziunea economică, pentru a reduce excluziunea socială și dependența financiară. Adaptarea programelor existente ale ODA și integrarea principiilor accesibilității universale reprezintă o soluție sustenabilă pentru asigurarea participării egale a persoanelor cu dizabilități la oportunitățile economice disponibile. Totodată, părinții copiilor cu dizabilități, în special mamele, se confruntă frecvent cu dificultăți de integrare profesională și participare la programe de formare sau antreprenoriat, din cauza responsabilităților disproporționate de îngrijire și a lipsei unui program flexibil de muncă și instruire.
	Acțiunea nr. 2.2.6 „Elaborarea și aprobarea programului de susținere și subvenționare a familiilor cu membri persoane cu dizabilități (accesibilizare locuință, programe de subvenționare la achiziționare de locuință, etc.)” – urmează a fi exclus Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării din „Lista instituțiilor responsabile”, reieșind din faptul că acțiunea respectivă excedează domeniile de competență ale Ministerului, stabilite la pct.6 din Regulamentul de funcționare și organizare, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.143/2021.	**Se acceptă.**

	Acțiunea nr. 3.3.4 „Accesibilizarea paginilor web oficiale și a serviciilor electronice disponibile publicului/persoane cu dizabilități”- urmează de substituit „Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării” cu „Cancelaria de Stat”, conform pct.7 din HG nr.728/2023 cu privire la site-urile web oficiale ale autorităților și instituțiilor publice și cerințele minime privind profilurile de socializare ale acestora, Cancelaria de Stat este autoritatea responsabilă de aprobarea modelului-tip șablon și a stilului grafic ale site-urilor web oficiale ale autorităților publice.	**Se acceptă parțial.** A fost inclusă Cancelaria de Stat, dar se propune păstrarea MDED în lista autorităților responsabile în temeiul atribuțiilor de reglementare a domeniului digitalizării de către MDED.
Ministerul Educației și Cercetării (nr. 12/243/26 din 29.05.2026)	Proiectul hotărârii de Guvern prevede aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026–2030 (în continuare – Program) în vederea stabilirii unor mecanisme instituționale care să asigure incluziunea socială, protecția și promovarea drepturilor, precum și crearea condițiilor necesare pentru participarea activă a persoanelor cu dizabilități în toate domeniile vieții sociale. Totodată, în scopul asigurării coerenței și aplicabilității transversale cu documentele de politici publice din domeniile sportului și tineretului, precum și mecanismele instituționale deja instituite, expunem următoarele obiecții și propuneri după cum urmează.	**Comentariu de context.**
	1. Cu referire **la acțiunea 5.1.1 din Planul de acțiuni** pentru implementarea Programului, considerăm oportun revizuirea indicatorului de monitorizare „**Program de formare elaborat și aprobat (2027)”** prin prisma mecanismelor instituționale deja existente în domeniul tineretului. Or, Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret elaborează și implementează anual Planul-cadru de instruire și dezvoltare a resurselor umane din cadrul centrelor de tineret. Astfel, având în vedere că documentul respectiv se aprobă anual, măsurile propuse de consolidare a capacităților centrelor de tineret urmează a fi integrate în cadrul acestuia, pentru a evita instituirea unor mecanisme paralele de implementare. Respectiv, se propune modificarea indicatorului de monitorizare expus supra cu următoarea redacție: „Planul-cadru anual de instruire și dezvoltare a resurselor umane din cadrul centrelor de tineret completat cu componenta de incluziune”, iar Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret stabilită în calitate de autoritate responsabilă principală.	**Se acceptă**
	2. În partea ce ține de **acțiunea 5.1.3 „Instituirea unor măsuri de susținere și încurajare a participării în viața culturală, civică și sportivă a persoanelor cu**	**Se acceptă.**

	dizabilități, inclusiv a paralimpicilor (premii, voucher sportiv, voucher cultural etc.)” relevăm că în formula actuală, acțiunea vizează domenii distincte - cultural, civic și sportiv, care țin de competența mai multor autorități publice, însă proiectul stabilește Ministerul Educației și Cercetării drept autoritate responsabilă principală și Ministerul Culturii drept co-responsabil. Respectiv, constatăm necesitatea delimitării clare a competențelor instituționale și a mecanismului de implementare al acțiunii respective. Concomitent, indicatorul setat „Proiect de hotărâre de Guvern elaborat și aprobat (2028)” oferă incertitudine asupra mecanismului propus, a obiectului reglementării și a modalității de implementare ulterioare a măsurilor respective, prin prisma caracterului interinstituțional și transversal al acțiunii 5.1.3. De asemenea, instituirea unor măsuri precum voucherul sportiv presupune identificarea și estimarea resurselor financiare necesare, aspect care nu este reflectat în costurile din proiect. Totodată, învederăm că componenta privind susținerea participării în sport și incluziunea persoanelor cu dizabilități este deja reflectată în Programul de implementare a Strategiei de dezvoltare „Sport 2030” pentru anii 2026-2028, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.198/2026, inclusiv prin obiectivele specifice 2.4. și 3.4. și acțiunile aferente acestora. Astfel, prin prisma celor expuse, pentru a evita suprapunerea cu obiectivele specifice și acțiunile deja prevăzute în Programul de implementare a Strategiei de dezvoltare „Sport 2030” pentru anii 2026-2028, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.198/2026, opinăm despre necesitatea revizuirii acțiunii 5.1.3 sub aspectul delimitării competențelor instituționale, raportării la documentele de politici publice sectoriale existente și excluderea Ministerului Educației și Cercetării ca autoritate publică responsabilă pentru această acțiune.	Acțiunea nr. 5.1.3, a fost reformulată, inclusiv indicatorul și instituția responsabilă.
	3. Totodată, cu titlu de remarcă, recomandăm uniformizarea, în tot cuprinsul proiectului, a denumirii autorității administrative subordonate Ministerului Educației și Cercetării din domeniul tineretului, utilizând denumirea Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret, stabilită prin Hotărârea Guvernului nr.598/2020.	

Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (nr. 04-3105 din 05.06.2026)	**La proiectul hotărîrii Guvernului:** După pct. 4 se va completa cu un punct nou care va prevedea termenul de prezentare către Guvern a Raportului de evaluare intermediară și finală, în conformitate cu prevederile pct. 85 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020.	**Se acceptă.** Pct.4 fost completat cu o propoziție nouă care concretizează termenii de realizare a evaluării intermediare și finale.
	La proiectul Programului:	
	1. **De ordin general**, se constată că proiectul nu este pe deplin aliniat prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea strategică, întrucât lipsește compartimentul „Indicatori de monitorizare”, iar compartimentul „Impact” nu este numerotat, fapt ce determină o numerotare eronată a compartimentelor subsecvente. Prin urmare, se impune revizuirea structurii părții descriptive a Programului și aducerea acesteia în concordanță cu cerințele Hotărârii Guvernului nr. 386/2020.	**Se acceptă.** Au fost numerotate capitolele. Indicatorii de monitorizare sunt prezentați în Tabelul nr.2
	2. **La pct. 8:**	
	a) în denumire, după cuvântul „politici” se propune completarea cu sintagma „și acte normative”, având în vedere că Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală (FNDRL) nu este un document de politici în sensul Hotărârii Guvernului nr. 386/2020;	**Se acceptă.** Textul a fost completat
	b) textul „Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală (FNDLR) prevede că unele din scopurile programului Fondul Național de Dezvoltare Locală și Regională sunt: îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare locale; construcția și renovarea infrastructurii sociale, prin prisma accesibilizării pentru persoanele cu dificultăți în deplasare și a persoanelor cu dizabilități” se va substitui cu textul „Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală (FNDRL) prevede intervenții destinate incluziunii sociale prin îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare locale; îmbunătățirea mobilității urbane prin creșterea calității infrastructurii rutiere și a disponibilității serviciilor de transport public, inclusiv pentru accesul persoanelor cu necesități speciale; revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice prin revigorarea unor zone cu declin de dezvoltare din cadrul localităților urbane, prin implementarea proiectelor investiționale, cu respectarea normativelor aprobate	**Se acceptă.** Textul a fost revizuit și completat

	pentru accesul persoanelor cu dizabilități; eficientizarea energetică a clădirilor publice, inclusiv a instituțiilor de asistență socială și de reabilitare/recuperare; construcția/reconstrucția clădirilor destinate prestării serviciilor sociale pentru persoane vârstnice, persoane cu dizabilități și persoane cu necesități speciale." În cazul menținerii sintagmei „**documente de politici**", textul „Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală (FNDLR) prevede că unele din scopurile programului Fondul Național de Dezvoltare Locală și Regională sunt: îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare locale; construcția și renovarea infrastructurii sociale, prin prisma accesibilizării pentru persoanele cu dificultăți în deplasare și a persoanelor cu dizabilități" se va substitui cu textul „Programul național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021–2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 916/2020, Programul național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024–2028, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 435/2024, și Programul național de dezvoltare locală „Satul European" pentru anii 2024–2028, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 216/2024, prevăd intervenții destinate promovării incluziunii sociale și dezvoltării infrastructurii publice locale. Acestea vizează, în principal, îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare, sporirea mobilității urbane prin modernizarea infrastructurii rutiere și dezvoltarea serviciilor de transport public, inclusiv pentru persoanele cu necesități speciale; revitalizarea urbană și dezvoltarea spațiilor publice; eficientizarea energetică a clădirilor publice, inclusiv a instituțiilor de asistență socială și de reabilitare/recuperare; precum și construcția sau reconstrucția clădirilor destinate prestării serviciilor sociale pentru persoane vârstnice, persoane cu dizabilități și alte categorii vulnerabile. Intervențiile respective sunt realizate din mijloacele financiare alocate din Fondul național pentru dezvoltare regională și locală (FNDRL)";	
	c) după textul „Strategia de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2023-2030 (Hotărârea Guvernului. nr.954/2022) ..." se va substitui textul: „...pe pagina web a Biroului …" cu textul „ ... pe site-ul web oficial al Biroului …", în temeiul prevederilor Hotărârii Guvernului nr.728/2023 cu privire la site-urile web oficiale ale autorităților și instituțiilor publice și cerințele minime privind profilurile de socializare ale acestora.	**Se acceptă.**
	3. **La pct. 63**, sintagma „Agenția de Supraveghere Tehnică" se va substitui cu sintagma „Inspectoratul Național pentru Supraveghere Tehnică", în vederea	**Se acceptă.**

	corelării cu prevederile Hotărârii Guvernului nr.391/2023 cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului Național pentru Supraveghere Tehnică. Aceeași obiecție este valabilă și pentru acțiunea nr. 3.2.1 din Planul de acțiuni.	
	4. **La pct. 64**, sintagma „transportul public urban interurban” se va substitui cu sintagma „transportul public în trafic local, raional și interraional” pentru alinierea cu terminologia din Codul transporturilor rutiere nr. 150/2014.	**Se acceptă.**
	5. **La pct. 105**, se va substitui sintagma „ ... pe pagina web a Ministerului …” cu sintagma „ ... pe site-ul web oficial al Ministerului…”, în temeiul prevederilor Hotărârii Guvernului nr.728/2023 cu privire la site-urile web oficiale ale autorităților și instituțiilor publice și cerințele minime privind profilurile de socializare ale acestora.	**Se acceptă.**
	6. **În Tabelul 2. Indicatori de monitorizare, la Obiectivul specific 3.2,** Accesibilizarea anuală a cel puțin 100 clădiri publice și obiecte de infrastructură socială (în special instituții publice, infrastructurii de transport, instituții educaționale, medicale, sociale și culturale) și a tuturor obiectelor noi construite indiferent de tipul de proprietate către anul 2030, se va exclude „Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale din coloana „Sursa de date”, întrucât excede competențele ministerului stabilite prin Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.690/2017. Evidențiem că obiectivul în cauză presupune activități operaționale de evaluare, colectare a datelor la nivel de obiect, inspectare și monitorizare directă a conformității clădirilor. Totodată, conform prevederilor Codului urbanismului și construcțiilor nr. 434/2023, responsabilitatea asigurării cerințelor de accesibilitate la proiectarea, executarea, exploatarea și întreținerea construcțiilor revine investitorilor, proprietarilor, administratorilor, proiectanților, verificatorilor de proiecte și autorităților competente în domeniul construcțiilor, în limitele atribuțiilor stabilite de lege.	**Se acceptă.**
	7. **În Planul de acțiuni, la Obiectivul specific 3.1, acțiunea nr. 3.1.3,** privind „Modificarea cadrului normativ pentru condiționarea obținerii și/sau prelungirii autorizației pentru toate domeniile de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități, excede competențele funcționale ale Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR). În acest context, se propune excluderea MIDR de la această acțiune din Planul de acțiuni.	**Se acceptă parțial** Lista instituțiilor responsabile a fost modificată, propunându-se păstrarea MIDR în lista instituțiilor ținându-se cont de domeniile de competență.

	8. **La acțiunea nr. 3.1.5**, privind „Elaborarea/ajustarea normativelor de adaptare a obiectivelor de infrastructură socială la necesitățile persoanelor cu dizabilități (locuințe, instituții publice/private, parcuri, infrastructură de sport și turism)”, comunicăm că principiile generale privind accesibilitatea mediului construit, condițiile minime obligatorii care trebuie respectate la proiectarea și executarea construcțiilor, precum și cerințele specifice privind asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la instituții administrative, educaționale, medicale, culturale, comerciale și la infrastructura de transport sunt reglementate prin cadrul normativ tehnic național deja existent, inclusiv prin: - CP C.01.02:2018 „Clădiri civile. Clădiri și construcții. Prevederi generale de proiectare cu asigurarea accesibilității pentru persoane cu dizabilități”; - CP C.01.11:2018 „Clădiri civile. Clădiri și construcții publice accesibile pentru persoane cu dizabilități. Reguli de proiectare”; - CP C.01.13:2018 „Mediu urban. Reguli de proiectare accesibile pentru persoane cu dizabilități”; - CP C.01.12:2018 „Clădiri și încăperi cu locuri de muncă pentru persoane cu dizabilități. Reguli de proiectare”; - NCM C.01.03-2017 „Proiectarea construcțiilor pentru instituții de învățământ general”; - NCM C.01.02-2017 „Proiectarea construcțiilor pentru grădinițe de copii”; - NCM D.02.01:2015 „Proiectarea drumurilor publice”; - CP D.02.11-2014 „Recomandări privind proiectarea străzilor și drumurilor din localități urbane și rurale”. Normativele menționate supra, reglementează cerințele privind proiectarea clădirilor (locuințe, instituții publice/private, parcuri, infrastructură de sport și turism), rampelor de acces, ascensoarelor, traseelor pietonale accesibile, elementelor de semnalizare și orientare, locurilor de parcare, spațiilor de deservire și altor elemente necesare asigurării accesibilității mediului construit pentru persoanele cu dizabilități. În acest context, constatăm că, domeniul construcțiilor și urbanismului dispune deja de un cadru normativ tehnic consolidat care reglementează proiectarea și adaptarea obiectivelor de infrastructură socială la necesitățile persoanelor cu dizabilități. Totodată, Nota de fundamentare și proiectul Programului nu conțin o analiză a lacunelor existente și nu identifică în mod concret normele tehnice care ar fi depășite, insuficiente sau neconforme cu standardele actuale, astfel încât să justifice elaborarea ori revizuirea anuală a unui număr de cinci reglementări tehnice naționale.	**Nu se acceptă.** Rezultatele studiilor indică existența unor deficiențe sistemice privind respectarea cerințelor referitoare la rampe de acces, trasee pietonale accesibile, grupuri sanitare adaptate și alte elemente necesare participării persoanelor cu dizabilități la viața socială în condiții de egalitate. Totodată, Comitetul ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și-a exprimat îngrijorarea cu privire la accesibilitatea limitată a mediului fizic, a clădirilor și a infrastructurii din Republica Moldova și a recomandat consolidarea mecanismelor de implementare, monitorizare și sancționare a nerespectării standardelor de accesibilitate. Aceste constatări indică existența unor deficiențe sistemice în aplicarea normelor privind proiectarea și exploatarea clădirilor, spațiilor publice și infrastructurii accesibile persoanelor cu dizabilități.

	Menționăm, de asemenea, că elaborarea, actualizarea sau revizuirea reglementărilor tehnice în construcții se realizează în baza necesităților obiectiv identificate și în conformitate cu procedurile stabilite pentru planificarea și aprobarea documentelor normative tehnice, inclusiv prin includerea acestora în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) și în programele anuale de elaborare a documentelor normative tehnice. Prin urmare, se consideră necesară excluderea acțiunii din Planul de acțiuni.	
	9. Cu referire la **Obiectivul specific 3.2.** Accesibilizarea anuală a cel puțin 100 clădiri publice și obiecte de infrastructură socială (în special instituții publice, infrastructurii de transport, instituții educaționale, medicale, sociale și culturale) și a tuturor obiectelor noi construite indiferent de tipul de proprietate către anul 2030, acțiunea nr. 3.2.1, atribuit în sarcina MIDR în Planul de acțiuni pentru implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026-2030, relevăm faptul că, **potrivit prevederilor pct. 6 și pct. 7 din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale**, ministerul are rolul de elaborare și coordonare a politicilor publice, a cadrului normativ și metodologic, precum și de monitorizare a implementării politicilor în domeniile sale de competență, fără a fi investit cu atribuții de efectuare a auditurilor tehnice ale clădirilor publice sau de administrare a unor registre naționale privind accesibilitatea infrastructurii. În acest sens, se propune excluderea MIDR din rubrica „Instituții responsabile” la acțiunea nr.3.2.1, întrucât excede competențele ministerului stabilite prin Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.690/2017.	**Se acceptă.**
	10. **La Nota de fundamentare, pct. 2.** Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ, la subpct. 2.2, în text, se va substitui sintagma „acquis-ul comunitar” cu sintagma „acquis-ul Uniunii Europene”.	**Se acceptă**
Ministerul Finanțelor (nr. 05-17/106/893 din 08.06.2026)	**La proiectul Programului**	
	La Capitolul III. Obiective specifice ale programului Tabelul 2 „Indicatori de monitorizare” urmează a fi ajustat prin revizuirea indicatorului aferent Obiectiv general 2. „Creșterea eficienței și accesibilității sistemului de protecție socială pentru a răspunde nevoilor persoanelor cu dizabilități.”, având în vedere că acesta este formulat prin raportare la mijloacele financiare alocate și reflectă resursele utilizate, fără a măsura rezultatele sau impactul intervențiilor asupra beneficiarilor. În acest sens, se recomandă	**Se acceptă**

	reformularea indicatorului prin orientarea acestuia către efectele și rezultatele urmărite prin implementarea Programului, având în vedere că aspecte similare au fost semnalate și de Cancelaria de Stat în Raportul de evaluare a calității și conformității proiectului Programului nr. 21/1-113-4804 din 28.04.2026.	
	La Capitolul IV Costuri La Tabelul 3 „Estimarea costurilor pentru implementarea Programului" au fost identificate neconcordanțe între costurile totale indicate și repartizarea acestora pe ani. În mod distinct, pentru obiectivul specific 1.2, valorile financiare prezentate nu sunt corelate corespunzător. Totodată, totalurile aferente surselor de acoperire financiară nu corespund costurilor estimate, iar totalurile pe obiective specifice nu sunt corelate cu totalul general al Programului. În acest context, se consideră necesară revizuirea și ajustarea corespunzătoare a tabelului, cu asigurarea corelării indicatorilor financiari și prezentarea unor date financiare corecte și coerente.	**Se acceptă** Tabelul 3 „Estimarea costurilor pentru implementarea Programului" a fost revizuit și ajustat corespunzător.
	La Capitolul V. Riscuri de implementare În Tabelul 6 „Riscurile în implementarea Programului" sintagma „deficit bugetar" este una restrictivă și se referă strict la dezechilibrul dintre venituri și cheltuieli bugetare, în contextul evaluării riscurilor pentru implementarea unui program, nu poate fi admis. Prin urmare, riscul economic se propune în următoarea redacție: „Risc economico-financiar Obiectivele și acțiunile stabilite în cadrul programului ar putea fi influențate de constrângerile bugetare și de evoluțiile economice nefavorabile".	**Se acceptă.**
	La Capitolul VI Autorități/instituții responsabile Se solicită excluderea textului „Ministerul Finanțelor" și „Serviciul Vamal", în contextul în care implementarea Programului cât și a Planului de acțiuni nu ține direct de competențele autorităților.	**Se acceptă parțial.** Includerea Ministerului Finanțelor în lista autorităților responsabile este justificată de rolul său esențial în asigurarea sustenabilității financiare și bugetare a Programului. În calitate de autoritate publică centrală responsabilă de elaborarea și coordonarea politicii bugetar-fiscale a statului, Ministerul Finanțelor garantează corelarea măsurilor prevăzute de Program cu resursele financiare disponibile în cadrul bugetului public național și cu Cadrul Bugetar pe Termen Mediu. Totodată, implicarea acestuia asigură estimarea corectă a impactului financiar al

		acțiunilor planificate, fundamentarea alocărilor bugetare anuale și respectarea principiilor de disciplină financiară și transparență bugetară. Excluderea Ministerului Finanțelor ar afecta caracterul realist și implementabil al Programului, precum și conformitatea acestuia cu regulile de planificare strategică și bugetară aplicabile în administrația publică.
	La proiectul Planului de acțiuni	
	La acțiunea 2.2.3. „Extinderea serviciilor de intervenție timpurie la nivel național" se menționează că în prezent, la nivel național, activează 17 centre de intervenție timpurie la copii, iar alte centre sunt în curs de constituire potrivit Planul de acțiuni privind dezvoltarea sistemului de servicii de intervenție timpurie la copii pentru anii 2023–2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 816/2016 cu privire la serviciile de intervenție timpurie la copii. Astfel, nu este claritate privind necesitatea extinderii serviciilor de intervenție timpurie la nivel național prin crearea a 12 centre de intervenție timpurie, având în vedere și costul semnificativ precum și lipsa sursei de finanțare. Reieșind din cele sus-menționate, acțiunea 2.2.3. se propune de exclus.	**Nu se acceptă.** Planul de acțiuni privind dezvoltarea sistemului de servicii de intervenție timpurie la copii pentru anii 2023–2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 816/2016, la acțiunea 2.3. prevede dezvoltarea serviciilor de intervenție timpurie către anul 2025, termen depășit nefiind dezvoltate servicii suficiente în corespundere cu planul, fiind necesară reglementarea continuității activității.
	La acțiunea 2.2.5. „Contractarea serviciilor sociale pentru prevenirea instituționalizării persoanelor cu dizabilități de către Agențiile Teritoriale de Asistență Socială și structurile de asistență socială Chișinău și UTA Găgăuzia" indicatorii propuși nu reflectă în mod adecvat rezultatul acțiunii prevăzute. Primul indicator – „mijloace financiare bugetate și aprobate anual" – se referă la procesul de alocare a resurselor financiare și nu măsoară implementarea efectivă a acțiunii, respectiv contractarea și prestarea serviciilor sociale pentru prevenirea instituționalizării persoanelor cu dizabilități. Al doilea indicator – „cel puțin 1 serviciu social contractat anual de către STAS" – are un nivel de ambiție redus și nu permite evaluarea impactului sau a extinderii reale a serviciilor contractate la nivel teritorial. Prin urmare, indicatorii propuși sunt orientați spre procese administrative decât spre rezultate și nu permit monitorizarea realizării acțiunii	**Se acceptă.**

	stabilite. Indicatorii ar trebui formulați astfel încât să reflecte direct numărul și tipul serviciilor contractate, acoperirea teritorială sau numărul beneficiarilor, pentru a permite evaluarea efectivă a progresului în prevenirea instituționalizării persoanelor cu dizabilități. Subsidiar, se consideră oportun stabilirea indicatorilor de monitorizare din Plan de acțiuni în corelare cu Tabelul 2. Indicatori de monitorizare, din cadrul Programului.	
	La acțiunea 3.3.4. „Accesibilizarea paginilor web oficiale și a serviciilor electronice disponibile publicului/persoane cu dizabilități" pentru care sunt estimate cheltuieli din bugetul de stat în sumă de 5 659,5 mii lei, se consideră necesară detalierea și repartizarea distinctă a costurilor pe fiecare autoritate/instituție responsabilă, cu indicarea subprogramului bugetar aferent.	**Nu se acceptă.** La această etapă nu este posibilă repartizarea distinctă a costurilor pe fiecare autoritate/instituție responsabilă și indicarea subprogramelor bugetare aferente, întrucât, conform Planului de acțiuni, urmează să fie elaborat și aprobat Ordinul privind standardele minime de accesibilizare a paginilor web oficiale și a serviciilor electronice disponibile publicului. Acest act va stabili cerințele concrete de accesibilizare, precum și măsurile specifice care vor trebui implementate de autoritățile/instituțiile vizate. Estimarea costurilor inclusă în Program reflectă resursele financiare necesare pentru realizarea indicatorului de monitorizare stabilit pentru această acțiune, și anume accesibilizarea a 10 pagini web anual în perioada 2028–2030. Autoritățile/instituțiile concrete, precum și anul în care acestea vor implementa măsurile de accesibilizare, vor putea fi identificate doar în procesul de implementare a acțiunii.
	La acțiunile 3.1.2. și 4.2.1. se consideră necesară excluderea Ministerului Finanțelor din lista instituțiilor responsabile indicate în coloana „Instituție responsabilă".	**Se acceptă parțial.** Ministerul Finanțelor are un rol fundamental în dezvoltarea serviciilor sociale, prin asigurarea, gestionarea și

	Totodată, se propune revizuirea și corelarea datelor financiare prezentate cu informațiile incluse în Tabelul 3 „Estimarea costurilor pentru implementarea Programului", astfel încât să fie asigurată concordanța indicatorilor financiari.	repartizarea resurselor financiare din bugetul public. Deși nu implementează direct aceste servicii, instituția influențează în mod decisiv extinderea și funcționarea lor, prin stabilirea limitelor bugetare și aprobarea finanțării alocate sectorului social. În colaborare cu celelalte autorități publice, Ministerul Finanțelor contribuie la asigurarea sustenabilității financiare a sistemului de protecție socială, condiționând astfel ritmul și amploarea dezvoltării serviciilor sociale.
	La acțiunile 4.1.3. și 4.1.4. se reiterează necesitatea clarificării și detalierii eventualelor modificări propuse sub aspect de structură, a efectivului limită stabilit urmare a eventualelor majorări de unități de personal și a impactului fiscal în acest sens. Totodată, se informează că fortificarea capacității instituționale urmează a fi realizată în limita efectivului aprobat prin realizarea unei analize funcționale și identificării soluțiilor optime de acoperire a necesarului de personal inclusiv din contul funcțiilor vacante existente. Optimizarea efectivului- limită, prin prisma funcțiilor exercitate, este o condiție prioritară în contextul neadmiterii majorării ponderii cheltuielilor de personal în PIB, indicator țintă prestabilit.	**Se acceptă.** Modificările urmează a fi operate în limita efectivului limită.
	Comentarii de ordin general	
	Analiza Programului relevă existența unor riscuri privind implementarea și sustenabilitatea acestuia, determinate în principal de volumul semnificativ al costurilor neacoperite în sumă de 350,6 mil. lei (44,7 % din totalul de 783,7 mil. lei), precum și de existența unor măsuri pentru care nu sunt indicate costurile de implementare și/sau sursele de finanțare. În acest context, se consideră necesară revizuirea componentei financiare a Programului prin efectuarea unei evaluări realiste a surselor de finanțare și a posibilităților de acoperire a necesarului de resurse. Totodată, se recomandă prioritizarea măsurilor și corelarea acestora cu resursele financiare disponibile, inclusiv prin aplicarea principiului cost-eficiență, în vederea utilizării eficiente a resurselor bugetare și asigurării realizării obiectivelor stabilite.	**Nu se acceptă.** În procesul de elaborare a Programului, componenta financiară a fost deja revizuită, inclusiv prin etapizarea unor acțiuni și ajustarea intervențiilor propuse în raport cu capacitățile de implementare și perspectivele de finanțare disponibile. Trebuie de menționat că, o parte semnificativă a costurilor Programului se referă la dezvoltarea și extinderea serviciilor sociale. Aceste investiții generează efecte pozitive pe termen lung

	De asemenea, se constată că o parte semnificativă a măsurilor Programului, în sumă de 328,6 mil.lei (42% din costul total estimat de 783,7 mil. lei), urmează a fi finanțată din bugetul de stat. Având în vedere volumul considerabil al resurselor financiare necesare și existența unor necesități financiare neacoperite, există riscuri privind implementarea integrală a acestora. În aceste condiții, se consideră necesară revizuirea priorităților Programului, inclusiv prin reevaluarea, etapizarea sau ajustarea unor acțiuni în raport cu resursele disponibile, corelarea costurilor estimate cu parametrii Cadrului bugetar pe termen mediu aflat în proces de definitivare, în vederea evaluării sustenabilității financiare și a încadrării necesităților de finanțare.	atât pentru beneficiari, prin îmbunătățirea incluziunii sociale și a calității vieții, cât și pentru sistemul de asistență socială în ansamblu. Din perspectiva principiului cost-eficiență, dezvoltarea serviciilor sociale reprezintă o abordare mai eficientă comparativ cu menținerea situației actuale, contribuind în timp la utilizarea mai eficientă a resurselor publice și la reducerea necesității unor intervenții cu costuri mai ridicate. O etapizare suplimentară sau reducere a intervențiilor prevăzute prezintă riscul compromiterii obiectivului general al Programului și diminuării impactului preconizat asupra grupurilor țintă. În acest context, considerăm oportun ca, pe parcursul implementării Programului, eforturile să fie concentrate asupra identificării și mobilizării unor surse suplimentare de finanțare, atât din bugetul de stat, cât și din surse externe, în vederea asigurării realizării integrale a obiectivelor și rezultatelor asumate.
Norwegian Refugee Council (din 02.06.2026)	Vă mulțumim pentru oportunitatea de a examina Proiectul hotărîrii Guvernului cu privire la aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026-2030, precum și Planul de acțiuni aferent. Programul constituie un demers strategic deosebit de important, orientat spre consolidarea incluziunii, eliminarea barierelor structurale și armonizarea politicilor naționale cu prevederile Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și cu standardele europene, inclusiv în contextul procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Programul se evidențiază, în particular, prin caracterul său intersectorial, prin accentul pus pe serviciile bazate pe comunitate, prin angajamentul său față de accesibilitate și viață independentă, precum și prin tranziția clară de la un model medical la unul social și bazat pe drepturile persoanelor cu dizabilități. Accentul	**Comentariu de context**

	pe tranziția de la îngrijirea instituționalizată la servicii în comunitate, dezvoltarea serviciilor comunitare și îmbunătățirea modului de gestionare sunt puncte forte importante ale cadrului propus. În același timp, în urma analizei, am identificat o lacună fundamentală în sfera conceptuală și operațională a Programului, care riscă să îi afecteze caracterul incluziv și eficacitatea.	
	Mai exact, *Programul nu recunoaște, în mod explicit, ca beneficiari persoanele cu dizabilități care nu sunt cetățeni ai Republicii Moldova, dar care se află în mod legal pe teritoriul acesteia, inclusiv refugiații, solicitanții de azil, apatrizii și persoanele aflate sub protecție temporară, cum ar fi persoanele strămutate din Ucraina, precum și alți rezidenți legali.* Această omisiune este deosebit de problematică în contextul actual, în care Republica Moldova găzduiește un număr semnificativ de persoane strămutate din Ucraina, inclusiv persoane cu dizabilități și persoane vârstnice care se confruntă cu bariere multiple și cumulative în accesarea serviciilor. Aceste bariere includ nerecunoașterea statutului de dizabilitate stabilit în Ucraina, obstacole administrative și procedurale în obținerea protecției temporare și a serviciilor sociale, accesul limitat la reabilitare, mijloace de suport tehnic, și cazare adaptată nevoilor lor, precum și bariere lingvistice și instituționale. În practică, persoanele cu dizabilități aflate sub protecție temporară au acces doar parțial la sistemele naționale. Deși, persoanele cu dizabilități aflate sub protecție temporară pot beneficia de anumite servicii sociale și medicale, accesul la prestațiile financiare finanțate de stat rămâne limitat, în consecință, acestea continuă să depindă în mare măsură de asistența umanitară. În absența unor prevederi explicite în cadrul Programului, există riscul ca acest sistem paralel să persiste, ceea ce ar conduce la fragmentare și la excluderea din sistemele naționale pe termen lung. Dorim, de asemenea, să subliniem importanța Acordul bilateral privind securitatea socială semnat recent de Republica Moldova și Ucraina. Acest acord creează un cadru juridic important pentru recunoașterea transfrontalieră a drepturilor, inclusiv a unor elemente relevante pentru statutul de dizabilitate și prestațiile aferente. Cu toate acestea, *Programul nu reflectă această evoluție și nu prevede mecanisme operaționale pentru implementarea sa.* Integrarea și operaționalizarea acestui acord sunt esențiale pentru a asigura că persoanele cu dizabilități aflate sub protecție temporară pot accesa efectiv serviciile fără suprapuneri inutile sau solicitări administrative suplimentare.	**Se acceptă parțial** Refugiații, inclusiv cei cu dizabilități, sunt integrați în conformitate cu cadrul normativ și cu Programul Național privind integrarea etapizată a străinilor în Republica Moldova pentru perioada 2025–2027.

	O *problemă structurală conexă este rolul central al Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în stabilirea eligibilității.* Programul prevede reforma sistemului de determinare a gradului de dizabilitate, însă nu include nicio acțiune privind recunoașterea, conversia sau reevaluarea rapidă a certificatelor de dizabilitate emise în Ucraina pentru refugiați. Deși, standardizarea reprezintă un obiectiv important de politică publică, absența unor proceduri de recunoaștere sau echivalare a certificatelor de dizabilitate emise în alte state creează o barieră semnificativă. Ca urmare, persoanele, care au fost deja evaluate în străinătate, pot fi obligate să repete proceduri complexe, ceea ce întârzie sau împiedică accesul la sprijinul esențial. În plus, Planul de acțiuni confirmă că multe măsuri sunt corelate cu programe bugetare naționale și cadre instituționale concepute implicit în jurul cetățeniei sau statutului de contribuabil. În același timp, o parte semnificativă a finanțării depinde de parteneri externi. În absența unor prevederi explicite privind eligibilitatea, există un risc clar ca persoanele cu dizabilități, care nu sunt cetățeni, să nu fie incluse în mod sistematic în furnizarea serviciilor. În lumina celor expuse mai sus, *recomandăm următoarele amendamente pentru a asigura că Programul este pe deplin incluziv și eficient din punct de vedere operațional.*	Instituirea recunoașterii automate sau a echivalării directe a certificatelor de dizabilitate emise în alte state, nu este fezabilă întrucât determinarea gradului de dizabilitate și stabilirea drepturilor corelative țin de competența exclusivă a autorităților naționale, în temeiul legislației interne privind protecția socială și evaluarea capacității de muncă. În absența unui cadru juridic internațional sau bilateral de recunoaștere mutuală a certificatelor de dizabilitate, actele emise de autorități străine nu produc efecte juridice directe în ordinea juridică internă, decât în măsura în care sunt recunoscute expres prin norme naționale. Totodată, acordarea prestațiilor sociale este condiționată de verificarea îndeplinirii criteriilor stabilite de legea națională și de exercitarea controlului administrativ asupra eligibilității, în vederea asigurării legalității cheltuirii fondurilor publice și a aplicării unitare a dispozițiilor legale.
	Este esențială *clarificarea definiției beneficiarilor*. Programul ar trebui să includă următoarea prevedere: „Beneficiarii Programului sunt toate persoanele cu dizabilități aflate pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv cetățenii Republicii Moldova, refugiații, solicitanții de azil, persoanele cu protecție umanitară, apatrizii și alte persoane cu statut de ședere legală, inclusiv persoanele aflate sub protecție temporară, fără nicio discriminare bazată pe naționalitate sau statutul de ședere."	**Nu se acceptă** Programul se adresează tuturor persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova, fără discriminare.
	De asemenea, *este necesară instituirea unui mecanism de recunoaștere a statutului de dizabilitate în conformitate cu acordul bilateral recent semnat. Programul ar trebui să includă o prevedere, precum:* „Autoritățile competente vor asigura implementarea acordurilor bilaterale și internaționale în domeniul securității sociale, inclusiv recunoașterea sau echivalarea statutului de dizabilitate stabilit în străinătate." *Aceasta ar trebui completată printr-o clauză operațională, care să prevadă:*	**Se acceptă.** Acordurile bilaterale și internaționale în domeniul securității sociale, sunt încheiate în conformitate cu prevederile specifice asumate în fiecare instrument juridic.

	„Vor fi stabilite proceduri pentru recunoașterea sau recunoașterea provizorie a certificatelor de dizabilitate emise de autorități străine, inclusiv proceduri simplificate sau accelerate și mecanisme mobile de evaluare pentru persoanele cu mobilitate redusă.”	
	Accesul la serviciile sociale ar trebui definit, în mod clar, nediscriminatoriu și bazat pe nevoi. Programul ar trebui să includă: „Accesul la serviciile sociale, inclusiv asistență personală, echipe mobile, servicii de sprijin temporar, servicii comunitare, reabilitare și mijloace de suport tehnic, va fi asigurat în baza nevoilor individuale și a gradului de vulnerabilitate, fără discriminare pe criterii de naționalitate sau statut de ședere."	**Nu se acceptă.** Refugiații, inclusiv cei cu dizabilități, sunt integrați în conformitate cu cadrul normativ și cu Programul Național privind integrarea etapizată a străinilor în Republica Moldova pentru perioada 2025–2027.
	La nivelul Planului de acțiuni, fiecare acțiune relevantă ar trebui să includă formularea: „Serviciile dezvoltate în cadrul acestei acțiuni vor fi accesibile tuturor persoanelor eligibile cu dizabilități, care se află în mod legal pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv persoanelor aflate sub protecție temporară."	**Nu se acceptă.** Refugiații, inclusiv cei cu dizabilități, sunt integrați în conformitate cu cadrul normativ și cu Programul Național privind integrarea etapizată a străinilor în Republica Moldova pentru perioada 2025–2027.
	Programul ar trebui, de asemenea, să abordeze, în mod explicit, situațiile de vulnerabilitate sporită. Se recomandă includerea următoarei prevederi: „În implementarea acestui Program, se va acorda o atenție deosebită persoanelor cu dizabilități aflate în situații de vulnerabilitate crescută, inclusiv celor afectate de strămutare, sărăcie sau lipsa accesului la sprijin familial sau comunitar."	**Se acceptă.** Măsurile de incluziune socială din Programul de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, sunt orientate în mod intrinsec către persoanele aflate în situații de vulnerabilitate, inclusiv vulnerabilitate cumulativă determinată de dizabilitate, strămutare, sărăcie sau lipsa rețelelor de sprijin. Explicitarea acestor situații asigură coerența aplicării Programului, previne interpretările restrictive și consolidează orientarea intervențiilor către grupurile cu risc sporit de excluziune socială, în conformitate cu obiectivele politicii de incluziune.
	Coordonarea intersectorială ar trebui consolidată. Programul ar trebui să prevadă că: „Mecanismele de coordonare instituțională vor include cooperarea cu autoritățile în domeniul migrației și cu organizațiile internaționale care sprijină persoanele	**Se acceptă.** Programul prevede acțiuni dedicate consolidării cooperării intersectoriale.

	aflate sub protecție temporară și alte grupuri vulnerabile, pentru a asigura identificarea și redirecționarea eficientă."	
	Cadrul de monitorizare ar trebui, de asemenea, consolidat. Se recomandă includerea următoarei prevederi: „Mecanismele de monitorizare și evaluare vor include colectarea de date dezagregate, inclusiv după cetățenie și statut de ședere, pentru a evalua accesul echitabil la servicii și a sprijini elaborarea politicilor bazate pe date confirmate."	**Se acceptă.** Sistemul informațional Esocial cuprinde modulul Managementul de caz, care prevede colectarea și dezagregarea datelor, inclusiv pe cetățenie și statut de ședere.
	Amendamentele propuse sunt formulate în conformitate cu obligațiile Republicii Moldova în temeiul dreptului internațional și regional al drepturilor omului. Republica Moldova a ratificat Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități în anul 2010 și, prin urmare, este obligată să asigure că toate persoanele cu dizabilități își exercită drepturile fără nicio formă de discriminare. Aceasta include, în special, principiile egalității și nediscriminării prevăzute la articolul 5, obligația de a asigura protecția în situații de risc conform articolului 11, dreptul la viață independentă și includerea în comunitate conform articolului 19, precum și dreptul la un nivel de trai adecvat și protecție socială prevăzut la articolul 28. Aceste recomandări sunt, de asemenea, aliniate cu Carta Socială Europeană și Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în special cu articolul 14 privind nediscriminarea, coroborat cu articolul 8, precum și cu articolul 1 din Protocolul nr. 12, care impun ca accesul la protecție socială si servicii să fie efectiv si nediscriminatoriu. În concluzie, *proiectul Programului reprezintă un progres semnificativ.* Cu toate acestea, fără abordarea lacunei existente privind persoanele care nu sunt cetățeni, dar care se află în mod legal pe teritoriul Republicii Moldova, există un risc clar ca un grup vulnerabil să rămână exclus de la beneficiile acestuia. Abordarea acestor aspect, la această etapă, va asigura transformarea Programului într-un instrument cu adevărat incluziv, coerent și aliniat drepturilor omului. Rămânem la dispoziția dumneavoastră pentru orice discuții suplimentare sau contribuții tehnice.	**Comentariu de context.**
Avizare repetată		
Ministerul Educației și Cercetării *(comentariu în e-legiferare)*	Cu referire **la acțiunea 5.1.1 din Planul de acțiuni pentru implementarea Programului**, considerăm oportun **stabilirea Agenției Naționale pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret în calitate de autoritate responsabilă principală**.	**Se acceptă.**

	Or, Agenția elaborează și implementează anual Planul-cadru de instruire și dezvoltare a resurselor umane din cadrul centrelor de tineret, inclusiv desfășurarea activităților de instruire a lucrătorilor de tineret. Totodată, cu titlu de remarcă, recomandăm uniformizarea, în tot cuprinsul proiectului, a denumirii autorității administrative subordonate Ministerului Educației și Cercetării din domeniul tineretului, utilizând denumirea Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret, stabilită prin Hotărârea Guvernului nr.598/2020.	
Expertizare		
Ministerul Justiției (nr. 04/2-7757 din 10.07.2026)	Potrivit notei de fundamentare, elaborarea Programului național respectiv este determinată de necesitatea creării unui cadru strategic consolidat pentru promovarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, în condițiile în care persistă deficiențe sistemice în accesul acestora la servicii destinate publicului larg. Totodată, se menționează că acest program derivă din angajamentele asumate în cadrul procesului de aliniere la acquis-ul Uniunii Europene, fiind elaborat în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 818/2025 privind modificarea Hotărârii Guvernului nr. 306/2025 de aprobare a Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029. Raţionamentele expuse de iniţiator în notă reflectă motivul şi cerinţele care au impus intervenţia normativă. Totodată, atragem atenția autorului proiectului asupra necesității completării notei de fundamentare în conformitate cu anexa nr. 1 la Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative.	**Comentariu de context**
	la subcompartimentul 2.1, alineatul al IV-lea, excluderea textului „fiind elaborat în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 818/2025 privind modificarea Hotărârii Guvernului nr. 306/2025 de aprobare a Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, acțiunea normativă nr. 46 din Clusterul 1”. În acest context, sugerăm menționarea faptului că proiectul derivă din Programul național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 306/2025, fiind elaborat în vederea realizării acțiunii 42, sub-acțiunii 46 din Clusterul 1 „Valori fundamentale”, Capitolul 23 „Sistemul judiciar și drepturi fundamentale”;	**Se acceptă.**
	− completarea subcompartimentului 3.2. cu informațiile privind opțiunea „de a nu face nimic” și cu cel puțin una dintre opțiunile alternative identificate, precizând, totodată, motivele pentru care nu au fost alese opțiunile alternative;	**Se acceptă.**

	-la subcompartimentul 4.4.1. recomandăm expunerea, de o manieră mai detaliată și concretă, a impactului proiectului asupra datelor cu caracter personal, în acord cu explicațiile aferente anexei nr. 1 la Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative;	**Se acceptă.**
	- revederea subcompartimentului 4.5, cu includerea informației corespunzătoare prevăzute de explicațiile aferente anexei nr. 1 la Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative;	**Se acceptă.**
	- în privința compartimentului 9, sugerăm adăugarea informației prevăzute de explicațiile aferente anexei nr. 1 la Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative. Analizat prin prisma Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative expunem următoarele obiecţii și recomandări asupra proiectului.	**Se acceptă.**
	La proiectul Hotărârii:	
	În **clauza de adoptare** se va indica doar temeiul juridic concret pentru adoptarea acestui act, referințele la alte norme ale actelor normative care nu constituie temei juridic de adoptare (nu constituie temei juridic pentru obiectul de reglementare al proiectului), nu se vor indica în clauza de adoptare. Astfel, recomandăm excluderea Hotărârii Guvernului nr. 818/2025 din temeiul de adoptare. În conformitate cu art. 102 din Constituția Republicii Moldova și art. 37 din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern, hotărârile Guvernului se adoptă pentru exercitarea atribuțiilor constituționale şi a celor care decurg din Legea cu privire la Guvern, precum şi pentru organizarea executării legilor. Prin urmare, o hotărâre de Guvern nu poate constitui temei juridic pentru emiterea unui alt act normativ al Guvernului sau a unui document de politici. Totodată, în clauza de adoptare, de regulă se indică actul normativ de bază şi nu cel care îl modifică. Or, potrivit normelor de tehnică legislativă, dispozițiile de modificare şi de completare se încorporează, de la data intrării lor în vigoare, în actul de bază, identificându-se cu acesta. Așadar, orice referire la actul de modificare trebuie raportată la actul de bază. La indicarea temeiului juridic se va face referință la norma juridică concretă care stabilește competența autorității emitente să adopte actul normativ. Din acest motiv, sugerăm excluderea textului **„acțiunea normativă nr. 46 din Clusterul 1”, întrucât acesta face trimitere la o subacțiune din Programul**	**Se acceptă.**

	național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 306/2025. În acest caz, ar fi oportună referința la art. 5 lit. a) și art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern și la Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, cu indicarea exactă a articolelor relevante, în temeiul cărora se adoptă actul normativ. De asemenea, **din clauza de adoptare se va exclude cuvântul „prevederilor”**, deoarece este inutil.	
	La **pct. 3**, sub aspect redacțional, recomandăm substituirea cuvintelor „reieșind din” cu cuvântul „potrivit” sau expresia „în conformitate cu”.	**Se acceptă.**
	La **pct. 5** formula „La data intrării în vigoare a prezentei hotărâri” se va exclude, fiind redundantă.	**Se acceptă.**
	La **pct. 6** propunem substituirea cuvintelor „se atribuie” cu cuvintele „se pune în sarcina” .	**Se acceptă.**
	La proiectul Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026-2030:	
	Potrivit pct. 3 din Regulamentul Comisiei specializate a Consiliului Național pentru drepturile omului coordonată de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale, aprobat prin Dispoziția Guvernului nr. 150/2023, coordonarea și monitorizarea nivelului de implementare a recomandărilor Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 166/2010, este de competența Comisiei specializate a Consiliului național pentru drepturile omului coordonată de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale (denumită în continuare – Comisia). De asemenea, reprezentanții Ministerului Muncii și Protecției Sociale au calitatea de președinte și secretar al Comisiei (anexa nr. 4 la Dispoziția Guvernului nr. 150/2023). Cu referire la **pct. 6 subpct. 2)** din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 149/2021, Ministerul Muncii și Protecției Sociale este organul central de specialitate care asigură realizarea politicii guvernamentale în domeniul protecției sociale. **De remarcat că, Ministerul Justiției realizează, în principal, reforma sistemului justiției şi de drept, politicile punitive ale statului și reglementarea profesiilor și serviciilor juridice, în temeiul pct. 6 subpct. 1), 8)-9) din Regulamentul cu privire la organizarea şi funcționarea Ministerului Justiţiei, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 698/2017.**	**Comentariu de context.**

	La solicitarea Comisiei coordonate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Justiției acordă acesteia suport în vederea exercitării atribuțiilor care îi revin, suport oferit în limita domeniilor sale de activitate (pct. 11 din Regulamentul Comisiei).	
	La **capitolul III** se vor revizui obiectivele specifice, deoarece nu toate sunt formulate SMART. Totodată, se va ține cont că, capitolul este element de structură complex, motiv pentru care nu poate fi constituit dintr-un singur punct.	**Se acceptă.** Obiectivele specifice ajustate. Capitolul dat a fost divizat în două subpuncte.
	Cu referire la **capitolul IX.** Planul de acțiuni din Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026-2030, **considerăm necesară excluderea Ministerului Justiției din lista instituțiilor co-responsabile de implementarea acțiunii 1.1.3:** „Instituirea funcționalității mecanismului independent de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități” și a acțiunii 3.1.4: „Fortificarea mecanismului de control și înăsprirea sancțiunilor în domeniul accesibilității infrastructurii, transportului, informațiilor și comunicațiilor”. De fapt, acțiunile menționate fac parte din domeniul de activitate al altor autorități centrale de specialitate sau, după caz, autorități autonome și **nu pot fi puse în sarcina Ministerului Justiției.** Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 149/2021, statuează faptul că respectivul minister asigură elaborarea proiectelor de acte normative în domeniul protecției sociale, inclusiv a celor pentru asigurarea executării actelor normative şi a decretelor Președintelui Republicii Moldova. Totodată, Ministerul Muncii și Protecției Sociale realizează actele normative şi implementează tratatele internaționale ale Republicii Moldova în domeniul protecției sociale, întocmind și rapoartele privind executarea acestora (pct. 7 subpct. 1) și 6) coroborat cu pct. 6 din Regulament).	**Nu se acceptă.** Excluderea Ministerului Justiției nu este justificată, deoarece instituirea mecanismului independent de coordonare și monitorizare a implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități este reglementată, în **Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025–2029** și reprezintă un angajament asumat în procesul de integrare europeană, responsabilitate inclusiv în competența Ministerului Justiției.
	În ceea ce privește fortificarea mecanismului de control și înăsprirea sancțiunilor în domeniul accesibilității infrastructurii și transportului, subliniem faptul că acest domeniu ține de competența exclusivă a Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (pct. 7 subpct. 1) coroborat cu pct. 6 subpct. 1) și 2) din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 690/2017). Sub aspectul fortificării mecanismului de control și înăspririi sancțiunilor în domeniul accesibilității informațiilor și comunicațiilor, trebuie menționat că, digitalizarea serviciilor publice, tehnologia informației și economia digitală,	**Se acceptă.**

	precum și politicile în domeniul comunicațiilor electronice și poștale țin de domeniul de activitate al Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării (pct. 6 subpct. 8)-10) din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 143/2021). O altă autoritate cu competențe de monitorizare și control al activităților în domeniul comunicațiilor electronice și poștale este Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații, guvernată de Legea comunicațiilor electronice nr. 72/2025. Agenția exercită controlul și monitorizarea respectărilor prevederilor Legii nr. 72/2025, inclusiv cu referire la accesul echivalent al persoanelor cu dizabilități la servicii de comunicații electronice și al posibilității echivalente de a alege între furnizori și servicii, similar accesului sau, după caz, al posibilității de care beneficiază majoritatea utilizatorilor finali (art. 108 din Legea nr. 72/2025). Principiul accesului echivalent este aplicabil și în privința serviciilor de urgență, astfel cum rezultă din art. 106 alin. (6)-(7) din Legea nr. 72/2025. În aceeași ordine de idei, evidențiem faptul că autoritatea de reglementare în domeniul serviciilor media audiovizuale este Consiliul Audiovizualului, care își desfășoară activitatea conform Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174/2018 (art. 3 alin. (3)). Consiliul Audiovizualului monitorizează măsura în care furnizorii de servicii media asigură accesul persoanelor cu deficiențe de văz sau de auz la serviciile media. În acest sens, Consiliul Audiovizualului le solicită furnizorilor să prezinte periodic, dar nu mai rar de o dată pe an, rapoarte cu privire la progresul înregistrat în sporirea accesibilității serviciilor media (art. 16 alin. (4) din Codul serviciilor media audiovizuale). În scopul garantării principiului protecției persoanelor cu dizabilități, Consiliul Audiovizualului desemnează o persoană de contact pentru recepționarea sesizărilor și petițiilor referitoare la accesibilitatea serviciilor media audiovizuale de către persoanele cu deficiențe de văz sau de auz, precum și pentru furnizarea informațiilor cu privire la acest aspect (art. 16 alin. (5) din Codul serviciilor media audiovizuale).	
	În partea care vizează măsurile care urmează a fi întreprinse de către Ministerul Justiției se constată că acesta este indicat în calitate de executor primar la acțiunea 5.1.4. care stabilește: „Amendarea cadrului normativ și consolidarea cadrului instituțional privind exercitarea capacității juridice și mecanismele de reprezentare juridică ale persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale”. Această acțiune este însoțită de 3 indicatori, și anume:	**Se acceptă.** Lista instituțiilor a fost completată cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale

	- proiect de Hotărâre de Guvern (ocrotitor autorizat și asistența în luarea deciziilor) elaborat și aprobat; - registrul măsurilor de ocrotire elaborat și aprobat prin act normativ; - 100 de specialiști instruiți (judecători, avocați, asistenți sociali etc.) privind aplicarea noilor reglementări. Se va reține că Ministerul Justiției nu poate fi indicat în calitate de executor principal pentru toți indicatorii menționați. Astfel, cu referire la primul indicator menționăm că scopul acestuia nu este de a reglementa capacitatea de exercițiu a persoanelor cu dizabilități, reformă majoră care a fost promovată de către Ministerul Justiției prin Legea nr. 66/2017 și Legea nr. 238/2018, ci de a dezvolta politici de sprijin a persoanelor cu dizabilități, domeniu care constituie apanajul Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Respectiv, acțiunea este orientată spre operaționalizarea modelului de sprijin în exercitarea capacității juridice. Totodată semnalăm că, în anul 2022, Cancelaria de Stat a trimis o adresă către Ministerul Justiției privind remiterea spre informare a Regulamentului cu privire la modul de autorizare și de desfășurare a activității de ocrotitor autorizat, regulament ce derivă din art. 67 alin. (3) din Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002. Prin răspunsul nr. 03/6025 din 8 iulie 2022, Ministerul Justiției a comunicat faptul că proiectul de act normativ urmează a fi elaborat și promovat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, reprezentând ministerul de resort, responsabil de realizarea politicii guvernamentale în domeniul protecției sociale (a se vedea anexa nr. 1 la prezenta opinie). La 18 august 2022, prin scrisoarea nr. 09/2655, adresată Ministerului Justiției pentru informare, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a comunicat despre inițierea procesului de constituire a unui grupul de lucru intersectorial, la indicația Cancelariei de Stat nr. 20-06-7260 din 22 iulie 2022. Constituirea grupului de lucru avea drept scop elaborarea proiectului hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de autorizare și de desfășurare a ocrotitorului autorizat (a se vedea anexa nr. 2 la prezenta opinie). Menționăm că, până la această dată, ministerul de resort nu a comunicat informații suplimentare privind emiterea sau nu a ordinului de constituire a grupului de lucru, componența acestuia sau ședințele ce urmau a fi organizate în cadrul acestuia.	
	Cu referire **la acțiunea 5.1.4,** sub-acțiunea „elaborarea și aprobarea proiectului de act normativ privind Registrul măsurilor de ocrotire judiciară”, sugerăm r**eformularea acestuia, cu indicarea faptului că va fi instituit un Sistem informațional cu privire la măsurile de ocrotire (judiciare și contractuale)**.	**Se acceptă.** Lista de indicatori a fost completată cu indicator nou „Proiect de Hotărâre de Guvern cu privire la dezvoltarea sistemului

	În acest sens, vor fi elaborate și promovate două proiecte de hotărâri de Guvern: a) cu privire la aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Registrul de evidență a măsurilor de ocrotire judiciară”; b) cu privire la aprobarea Regulamentului resursei informaționale formate de Sistemul informațional „Registrul de evidență al măsurilor de ocrotire”.	informațional cu privire la măsurile de ocrotire (judiciare și contractuale)”
	Cu privire **la acțiunea 5.1.4,** sub-acțiunea „instruirea a 100 de specialiști privind aplicarea noilor reglementări (judecători, avocați, asistenți sociali etc.)”, considerăm **oportună excluderea Ministerului Justiției și includerea în calitate de autorități co-responsabile a Institutului Național al Justiției, a Uniunii Avocaților din Republica Moldova, a Centrului de Instruire a Avocaților și a Ministerului Muncii și Protecției Sociale**. Or, conform art. 4 alin. (1) lit. b)-c) și e) din Legea nr. 152/2006 privind Institutul Național al Justiției, formarea continuă a judecătorilor și procurorilor în funcție, a funcționarilor publici din cadrul instanțelor judecătorești și a procuraturilor, a avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat, precum și formarea formatorilor constituie atribuții de bază ale Institutului Național al Justiției. De cealaltă parte, Centrul de Instruire a Avocaților asigură instruirea inițială și continuă a avocaților și avocaților stagiari, precum și implementarea obiectivelor strategice ale Uniunii Avocaților din Republica Moldova în aceste domenii (pct. 3 din Regulamentul Centrului de Instruire a Avocaților, aprobat prin Hotărârea Consiliului Uniunii Avocaților nr. 10-10/25.08.2023). În exercitarea atribuțiilor sale, Centrul conlucrează cu Barourile de Avocați și Consiliul Uniunii Avocaților (art. 522 din Statutul profesiei de avocat nr. 0/2011). Însă, în ceea ce privește **formarea asistenților sociali și a personalului din sistemul național de asistență socială,** opinăm că Ministerul Muncii și Protecției Sociale este autoritatea competentă în materie de formare profesională a acestora, în considerarea atribuțiilor sale de promovare a politicii guvernamentale în acest domeniu. Astfel, conform pct. 7 subpct. 131) și 132) din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 149/2021, respectivul minister ține Registrul de stat al personalului din sistemul de asistență socială și asigură organizarea sistemului de dezvoltare profesională a personalului din domeniul asistenței sociale. În context semnalăm că, **instruirea asistenților sociali excede domeniul de competență al Ministerului Justiției, dar și al Institutului Național al Justiției.** În raport cu dimensiunea de instruire a asistenților sociali urmează a se indica **în calitate de executor - Ministerul Muncii și Protecției Sociale.**	**Se acceptă.**

	Nu în ultimul rând, considerăm **importantă includerea Camerei Notariale din Republica Moldova în lista instituțiilor co-responsabile de formarea profesională.** Conform art. 13 alin. (1) din Legea nr. 246/2018 privind procedura notarială, în vederea stabilirii capacității de exercițiu și a discernământului părților actului notarial și a solicitanților adulți, notarul este obligat să verifice în registrul de publicitate corespunzător existența măsurilor de ocrotire contractuale sau judiciare, precum și necesitatea autorizării cerute de lege pentru încheierea actelor juridice solicitate. **Notarii exercită atribuții privind aplicarea măsurilor de ocrotire contractuale:** contractul de asistență și mandatul de ocrotire în viitor prevăzute de art. 65 alin. (3), art. 74 și 75, respectiv, art. 76-91 din Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002. De asemenea, în litigiile având ca obiect anularea mandatului de ocrotire în viitor (art. 84 din Codul civil), de regulă, notarii sunt atrași în proces în calitate de intervenienți accesorii, în ipoteza mandatului de ocrotire în viitor încheiat în formă autentică. Totodată, în cauzele privind acordarea împuternicirilor suplimentare de către instanța de judecată (art. 85 din Codul civil și titlul II, capitolul XXVIII din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225/2003), notarii au calitatea de parte interesată, în virtutea caracterului necontencios al procedurii. Aceeași calitate procesuală, de parte interesată, o au notarii și în cazul instituirii, modificării, reînnoirii sau, după caz, al revocării măsurilor de ocrotire judiciare, instituite la cererea mandatarului împuternicit printr-un mandat de ocrotire în viitor, autentificat notarial (art. 94-96 din Codul civil și titlul II, capitolul XXVIII din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225/2003). Potrivit art. 6 alin. (2) lit. r) din Statutul Camerei Notariale din Republica Moldova, adoptat de Adunarea Generală a Notarilor din 18 februarie 2017, ajustat prevederilor Legii nr. 158/2018 și aprobat de Adunarea Generală Extraordinară a Notarilor din 10 noiembrie 2018, cu modificările aprobate de Adunarea Generală Extraordinară a Notarilor din 23 iulie 2021, Camera Notarială organizează cursuri de perfecționare continuă a pregătirii profesionale a notarilor și de instruire a notarilor stagiari. Totodată, de competența Consiliului Camerei Notariale este organizarea cursurilor de instruire a notarilor și ținerea evidenței duratei cursurilor (art. 51 alin. (1) lit. k) din Statutul Camerei Notariale). În aceeași ordine de idei, notarii și notarii stagiari pot fi delegați de Consiliul Camerei Notariale pentru a participa la seminare, conferințe şi cursuri de instruire (art. 51 alin. (1) lit. l) din Statutul Camerei Notariale).	**Se acceptă.**

	Totodată, **pentru măsurile 1.1.3. și 3.1.4., se propune excluderea Ministerului Jusiției din rubrica „Instituții responsabile”** din considerentul că vizează măsuri care nu interferează cu domeniul de competență al autorității. Menționăm că competența Ministerului Justiției de a expertiza juridic toate proiectele de acte normative elaborate de alte autorități, nu determină faptul includerii ministerului în calitate de coexecutor la toate acțiunile care impactează cu modificarea cadrului normativ.	**Se acceptă parțial.** Excluderea Ministerului Justiției de ța acțiunea 1.1.3. nu este justificată, deoarece instituirea mecanismului independent de coordonare și monitorizare a implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități este reglementată, în **Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025–2029** și reprezintă un angajament asumat în procesul de integrare europeană, responsabilitate inclusiv în competența Ministerului Justiției. La acțiunea 3.1.4 Ministerul Justiției a fost exclus.
	Adițional, **din lista instituțiilor responsabile se vor exclude entitățile ce nu se află în subordinea Guvernului, acestea urmând a fi indicate ca parteneri.**	**Comentariu de context.**
	Suplimentar, în vederea asigurării unui proces de monitorizare clar, uniform și eficient, se propune **numerotarea indicatorilor de monitorizare aferenți fiecărei acțiuni.**	**Comentariu de context.**
Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (nr.143 din 13.07.2026)	În partea ce vizează măsurile care urmează a fi întreprinse de către CNAJGS, se constată că acesta este indicat în calitate de instituție responsabilă, alături de Institutul Național al Justiției la acțiunea 5.3.3 care stabilește: *Dezvoltarea și implementarea unui program integrat de formare continuă destinat judecătorilor, procurorilor și avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat.*	**Se acceptă.** Actiunea este propusă spre realizare pentru anul 2027, respectiv urmează a fi propuse în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu.
	Dorim să menționăm că, pentru partea de implementare ce revine CNAJGS, realizarea acestei acțiuni este condiționată de identificarea și atragerea surselor externe de finanțare, inclusiv cu sprijinul partenerilor de dezvoltare. În prezent, resursele financiare necesare pentru implementarea acestei acțiuni nu sunt prevăzute în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu pentru anii 2026 și 2027, nefiind alocate mijloace financiare în acest scop pentru CNAJGS. Totodată, informăm că, prin Hotărârea CNAJGS nr.16/2022 au fost aprobate ***Standardele de calitate ale activității avocaților care acordă asistență juridică***	

	garantată de stat persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în procesele penale, contravenționale și civile. În vederea asigurării asistenței juridice specializate pentru această categorie de beneficiari, CNAJGS gestionează o ***listă specializată a avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale***, aceasta fiind constituită, în prezent, din 13 avocați. De asemenea, CNAJGS desfășoară în mod constant activități de instruire destinate avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat. Astfel, la data de 29 iunie 2026, s-a desfășurat seminarul de instruire cu tematica: ***Particularitățile acordării asistenței juridice calificate în cazurile de internare nevoluntară a persoanei cu tulburări mintale și de comportament***, la care au participat 23 avocați din cadrul sistemului de asistență juridică garantată de stat.	
	CNAJGS salută inițiativa de elaborare și susține, aprobarea "Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026–2030", apreciind importanța acestuia pentru promovarea incluziunii sociale și asigurarea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități.	**Comentariu de context.**

SECRETAR DE STAT **Vasile CUȘCA**

Digitally signed by Cușca Vasile
Date: 2026.08.07 22:12:29 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova
MOLDOVA EUROPEANĂ